

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

Факультет здоров'я людини

Кафедра педагогіки, журналістики та міжкультурних комунікацій

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

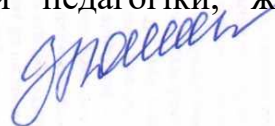
**до випускного кваліфікаційного проєкту освітньо-кваліфікаційного
рівня «магістр»
спеціальності С7 «Журналістика»**

**на тему: Авторський журналістський проєкт «Воєнна журналістика в
Україні: професійні стандарти, виклики та ризики»**

Виконав: магістр групи ЖУР–24дм **Бедрін Дмитро Владиславович**

Керівник: к.н.соц.комун., доцент кафедри педагогіки, журналістики та міжкультурних комунікацій, С. С. Зайцева

Завідувач кафедри: д.філос.н., проф. Н. В. Барна

Рецензент:

к.філол.н. доцент, доцент кафедри журналістики та реклами Державного торговельно-економічного університету, Є. В. Шкуров

Київ 2025

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет здоров'я людини

Кафедра педагогіки, журналістики та міжкультурних комунікацій

Освітньо-кваліфікаційний рівень

магістр

Спеціальність

С7 «Журналістика»

З А В Д А Н Н Я
НА МАГІСТЕРСЬКИЙ ПРОЄКТ СТУДЕНТУ

Бедріну Дмитру Владиславовичу

1. Тема проєкту: Авторський журналістський проєкт «Воєнна журналістика в Україні: професійні стандарти, виклики та ризики».

Керівник роботи: кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри педагогіки, журналістики та міжкультурних комунікацій, Зайцева С. С.

Затверджені розпорядженням по кафедрі від «___» _____ 2025 року

2. Строк подання студентом роботи: грудень 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: наукові та аналітичні джерела з проблематики воєнної журналістики; нормативно-правові та міжнародні документи; професійні й етичні стандарти журналістської діяльності; матеріали медіа щодо висвітлення повномасштабної збройної агресії проти України; авторські журналістські матеріали.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які треба розробити):

- 1) з'ясування теоретичних та методологічних основ воєнної журналістики як окремого напрямку сучасних медіа в умовах збройного конфлікту;
- 2) дослідження розвитку української воєнної журналістики після 2014 року;

- 3) аналіз професійних стандартів, етичних принципів та законодавства в контексті висвітлення військових конфліктів;
- 4) вивчення викликів та ризиків, з якими стикаються журналісти під час роботи на війні: фізичні, психологічні, інформаційні та етичні виклики;
- 5) опис авторського журналістського проєкту як практичного втілення теоретичних знань та дослідження реальної практики воєнної журналістики.

5. Дата видачі завдання:

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва роботи дипломного проекту (проекту)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Узгодити тему дипломного проекту та скласти графік виконання завдань. Визначити мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження.	жовтень 2025	
2	Підбір та опрацювання наукової літератури. Написання вступу та змісту роботи	жовтень 2025	
3	Робота над теоретичною частиною	листопад 2025	
4	Робота над практичною частиною дослідження, написання висновків. Попередній аналіз, перевірка стану виконання роботи.	листопад 2025	
7	Доопрацювання роботи з урахуванням рекомендацій наукового керівника. Подання роботи науковому керівникові та рецензентові на підготовку відгуку та рецензії.	грудень 2025	
8	Подання на кафедру остаточного варіанта роботи, переплетеного та підписаного автором, науковим керівником і рецензентом.	грудень 2025	

Авторський журналістський проєкт: «Воєнна журналістика в Україні: професійні стандарти, виклики та ризики».

План укладено відповідно до методичних рекомендацій до випускного кваліфікаційного проєкту освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності С7 Журналістика:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВОЄННОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ	12
1.1.Воєнна журналістика як галузь сучасних медіа	12
1.2.Розвиток воєнної журналістики в Україні.....	20
1.3.Професійні стандарти та етичні принципи воєнної журналістики	28
1.4.Виклики та ризики для журналістів під час війни	34
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ І ЗНАЧЕННЯ АВТОРСЬКОГО ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ПРОЄКТУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ	42
2.1. Опис авторських матеріалів.....	42
2.2. Дотримання професійних стандартів у роботі журналістів під час війни та їх відображення в авторських матеріалах	46
2.3. Виклики та ризики, з якими зіштовхуються журналісти під час підготовки матеріалів (та їх відображення в авторському проєкті).....	49
2.4. Порівняльний аналіз авторських матеріалів з типовими практиками воєнної журналістики.....	53
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ МАТЕРІАЛІВ	67
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Повномасштабна російська агресія проти України показала, що інформаційний вимір війни за своїм впливом дедалі частіше зрівнюється з військовим. Те, що раніше здавалося тлом бойових дій – новини, прямі трансляції, фоторепортажі, відеосвідчення, дописи очевидців, – перетворилося на окремий фронт, у межах якого вирішується питання довіри до інформації, стійкості суспільства та здатності держави протистояти дезінформації. В умовах війни саме медіапростір є середовищем, в якому формується загальне розуміння про події та відповідно реакція суспільства на них.

Дослідження Reuters Institute фіксують, що в умовах збройних конфліктів основними викликами для демократичного суспільства стають довіра до новин, швидкість поширення інформації та масштаби дезінформації. Україна стала одним із прикладів такої ситуації: масове поширення фейків, маніпуляцій і цілеспрямованих інформаційних операцій змушує як журналістів, так і аудиторію переосмислювати власні інформаційні практики та критерії довіри.

Водночас українські медіа за роки війни продемонстрували, що професійна журналістика здатна виконувати функцію своєї «інформаційної оборони», не перетворюючись на інструмент пропаганди. Фактчекінгові ініціативи StopFake, VoxCheck, Texty.org.ua, мережа OSINT-розслідувачів на кшталт Bellingcat, а також інституції Центру стратегічних комунікацій стали важливими суб'єктами протидії фейкам і маніпуляціям. Їхня робота показує, що сучасні медіа не просто фіксують події, а й активно впливають на інформаційне середовище, у якому функціонує суспільство.

Особливе значення в умовах війни набуває документальна функція журналістів. Репортажі, фото–й відеоматеріали українських і міжнародних журналістів, зокрема роботи Мстислава Чернова, Євгенія Малолетки, Ореста Козацького, Влади та Костянтина Ліберових, уже використовуються як докази воєнних злочинів у міжнародних судах. Це свідчить про те, що журналістське

слово та візуальний образ у сучасній війні мають не лише комунікаційний, а й юридичний та історичний вимір.

Актуальність дослідження воєнної журналістики в Україні зумовлена низкою взаємопов'язаних чинників. По-перше, стратегічне значенням професійних медіа в умовах затяжної війни, коли суспільство перебуває в стані небезпеки, а будь-які інформаційні збої можуть спричинити паніку, деморалізацію або підрив довіри до державних інституцій. По-друге, радикальне загострення питання професійних стандартів: точність, перевірка джерел, баланс думок і відокремлення фактів від коментарів у воєнний час перестають бути абстрактними ідеалами та стають безпековою необхідністю. По-третє, воєнна журналістика в Україні стикається з безпрецедентними викликами, серед яких обмеження доступу до інформації, ризик розкриття військових даних, психологічні травми журналістів, етичні дилеми показу насильства, а також взаємодія з громадянською журналістикою й неконтрольованим контентом у соціальних мережах та месенджерах.

Варто зазначити, що авторський проєкт «Воєнна журналістика в Україні: професійні стандарти, виклики та ризики» відповідає декільком базовим рівням піраміди потреб А. Маслоу. Насамперед, проєкт задовольняє потребу у забезпеченні безпеки, оскільки спрямований на поширення достовірної та ретельно перевіреної інформації про хід війни. Це сприяє зменшенню рівня інформаційної невизначеності та підвищенню інформаційної безпеки громадянського суспільства. Одночасно відповідає соціальній потребі у взаєморозумінні та формуванні відчуття спільності, адже створює єдиний інформаційний простір і сприяє зміцненню довіри між медіа та аудиторією. До того ж проєкт сприяє реалізації потреб у визнанні та самореалізації, оскільки забезпечує можливість для професійного розвитку автора, застосування знань і практичних умінь, а також дозволяє внести вагомий внесок у висвітлення актуальної суспільної тематики в умовах воєнного стану.

У сучасних умовах актуальним є не лише опис особливостей діяльності журналістів під час війни, а й комплексний аналіз впливу професійних

стандартів на виконання ними суспільно значущих функцій. Дослідження у сфері медіа та журналістики засвідчують, що робота в умовах збройного конфлікту супроводжується підвищеними психологічними та професійними ризиками, які впливають на якість журналістської діяльності. Ігнорування цього аспекту ускладнює повноцінне осмислення специфіки воєнної журналістики як окремого напрямку сучасних медіа.

Метою роботи є комплексний аналіз воєнної журналістики в Україні в контексті повномасштабної війни з особливим акцентом на професійні стандарти, виклики та ризики, з якими стикаються журналісти.

Об'єктом дослідження є воєнна журналістика в Україні як комплексне соціально-комунікаційне явище, що включає професійну журналістську діяльність, інституційні практики редакцій, роботу фактчекінгових та правозахисних організацій, взаємодію з аудиторією та вплив гібридних інформаційних операцій.

Предметом дослідження виступають професійні стандарти, виклики та ризики воєнної журналістики в Україні, зокрема етичні, юридичні, психологічні та організаційні аспекти роботи журналістів, а також відображення цих аспектів у моєму авторському журналістському проєкті.

Для досягнення цієї мети в роботі послідовно вирішуються наступні завдання **завдання:**

1. Узагальнити теоретико-методологічні підходи до розуміння воєнної журналістики як окремого напрямку сучасних медіа, включно з історичними витоками, етичними й правовими нормами та психологічними аспектами професії.
2. Проаналізувати розвиток воєнної журналістики в Україні з 2014 року.
3. Охарактеризувати професійні стандарти та етичні принципи роботи журналістів у воєнний період.
4. Виокремити основні виклики та ризики для діяльності журналістів в умовах війни

5. Створити серію з десяти авторських публікацій як цілісний проєкт, який відображає ключові виміри воєнної журналістики – від етики кадру й психологічної стійкості до документування воєнних злочинів і формування колективної пам'яті.

6. Оцінити значення створених матеріалів для української журналістики, медіаосвіти та суспільної культури споживання новин.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці українських і зарубіжних науковців, присвячені проблемам журналістики, медіаграмотності, дезінформації та інформаційних війн, зокрема Є. Глушук, І. Мудрої, Н. Шульської, Р. Зінчука, М. Навальної, О. Гоймана, В. Романюка, В. Шевченка та інших.

Методологія роботи базується на поєднанні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Важливою є робота з документами – міжнародними правовими актами (насамперед Женевськими конвенціями), рекомендаціями професійних організацій, наприклад, Reporters Without Borders та редакційними політиками провідних українських медіа. Застосовано контент-аналіз як до авторських матеріалів, так і до публікацій українських і міжнародних редакцій, присвячених етиці воєнної журналістики, інформаційній війні, документуванню злочинів і роботі на лінії фронту. Порівняльний аналіз дозволяє зіставити українські практики з підходами іноземних медіа та дослідницьких інституцій. Інтерв'ю й неформальні розмови з медійниками надають змогу побачити, як журналісти самі формулюють свої етичні рішення, переживання й оцінку ризиків. Застосовано також елементи методу «case study» – аналізу резонансних кейсів, серед яких висвітлення облоги Маріуполя, боїв за «Азовсталь», обстрілів Харкова й інших міст.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки й узагальнення цієї роботи можуть бути використані в навчальних курсах із воєнної журналістики, медіаетики, фактчекінгу та кризових комунікацій, а також у тренінгах з психологічної підтримки журналістів. Авторський проєкт

може бути корисним для студентів-журналістів та слугувати прикладом як поєднувати стандарти, емпатію та безпеку під час висвітлення війни. Крім того, результати дослідження можуть бути корисними для редакцій, які формують або уточнюють свої політики щодо роботи в умовах війни, зокрема в частині показу чутливого контенту, взаємодії з військовими й роботи з громадянськими медіа.

Апробація дослідження. Основні положення, висновки і рекомендації дослідження обговорювалися під час попереднього захисту кваліфікаційної роботи на засіданні кафедри; участь у XXV Міжнародній науково-практичній конференції «Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики» 25-27 листопада 2025 року (доповідь з публікацією тез «Воєнна журналістика в Україні: виклики сьогодення», Університет» Україна», м. Київ.

Структура роботи зумовлена загальною ідеєю, метою та завданням дослідження. Робота складається з таких елементів: вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, матеріалів та додатків.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні основи воєнної журналістики в Україні: розглянуто поняття та специфіку воєнної журналістики, її історичний розвиток, професійні стандарти, та ключові виклики й ризики для журналістів у воєнний час. У другому розділі представлено практичний аналіз мого авторського журналістського проекту: описано тематику й жанрові особливості публікацій, проаналізовано дотримання професійних стандартів, виклики та ризики, з якими я зіткнувся під час їх створення, а також здійснено самооцінку ефективності цих матеріалів і можливостей їх подальшого розвитку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВОЄННОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

1.1. Воєнна журналістика як галузь сучасних медіа

Перш ніж розглядати воєнну журналістику як окрему галузь медіа, необхідно з'ясувати базові поняття загальної журналістики. Український науковець А. Москаленко у посібнику «Теорія журналістики» подає таке визначення: «журналістика – це вид громадської діяльності щодо періодичного поширення інформації через канали масової комунікації». У сучасному науковому середовищі виділяють два основних підходи: соціологічний підхід, який полягає у тому, що журналістику розглядають як соціальний інститут та комунікаційний підхід, який полягає у тому, що журналістика розглядається як система для передачі інформації від основного джерела до реципієнтів через різні канали масової інформації [57, с. 8]. Отже, на основі цих підходів завданням журналістики є інформування суспільства про події життя, формування громадської думки та забезпечення комунікації.

Воєнна журналістика є специфічним напрямом журналістської діяльності, яка зосереджена на безпосередньому висвітленні бойових дій, війн, конфліктів, релігійних та етнічних суперечок, контртерористичних операцій. На сьогодні, цей вид журналістики є не лише історичною категорією діяльності, а й є основним аспектом в інформаційній сфері, оскільки відображає одну з найнебезпечніших загроз світу.

За визначенням дослідниці М. Хойбі, військова журналістика – це журналістика, яка спрямована на висвітленні інформації про війну та збройні конфлікти як на міжнародному, так і на внутрішньому рівні, з урахуванням професійних, етичних і технологічних аспектів діяльності журналістів у цих умовах [18].

Воєнна журналістика як окремий напрям сучасних медіа виникла не лише через наявність збройних конфліктів, а й через зростання суспільного

запиту на отримання всебічної інформації про війну. У ХХ столітті, починаючи від репортажів з двох світових воєн і завершуючи висвітленням конфліктів у В'єтнамі, на Балканах, в Іраку чи Афганістані, журналісти поступово перетворювалися з «очевидців при армії» на самостійних суб'єктів, які впливають на громадську думку та політичні рішення. На цю еволюцію звертають увагу й дослідження, що аналізують зміну ролі медіа у висвітленні збройних конфліктів.

Сучасна воєнна журналістика почала формуватися поступово та розвивалася у двох напрямках, які характеризуються різними підходами висвітлення подій та власне роллю журналіста. Перший напрямок базується на основі традиційної моделі, де журналіст фіксує хроніку перебігу боєвих дій, політичні рішення, наслідки, тобто виступає в ролі спостерігача. Особливостями цього напрямку є оперативність та точність у висвітленні фактів, підвищення цінності інформації, здебільшого фокусом наративів є протистояння, перемога і поразка [16].

Другий напрям пов'язаний із концепцією «журналістика миру». Ця модель передбачає саме соціальну важливу роль журналіста, тобто зменшення напруги та пошук шляхів для розв'язання конфліктів. Журналісти, що працюють у цьому напрямі, не обмежуються поверхневими повідомленнями про події, а прагнуть глибоко дослідити причини конфлікту, включно з політичними, економічними, соціальними та культурними аспектами, які могли вплинути на його розвиток. Мета такої журналістики – створення збалансованого та інформативного простору, яке дозволяє аудиторії самостійно формувати власну думку, зменшує ризики маніпуляцій та вплив пропаганди [16]. Такий підхід сприяє збереженню довіри аудиторії, протидії дезінформації та формуванню критичного мислення. У сучасних умовах це особливо важливо, адже інформаційний простір України перебуває під постійним тиском пропаганди та психологічних операцій.

В сучасних умовах, описані два напрями взаємодіють та співіснують, адже поєднується оперативне інформування з дотриманням етичних

стандартів та принципів. Важливо підмітити, що медіа виконують важливу роль, яка полягає у забезпечення суспільства точною, об'єктивною та всебічною інформацією. Застосування методів журналістики, які спрямовані на висвітлення конфліктів дозволяє створювати матеріали з демонстрацією реальних подій із врахуванням різних точок зору сторін конфлікту [50, с. 11]. Одним із головних завдань є формування суспільної думки, адже журналісти не лише інформують аудиторію, а й допомагають зрозуміти масштаб та наслідки війни, а також оцінити гуманітарний аспект конфлікту, його вплив на цивільне населення та соціальні процеси.

Таким чином, військова журналістика є окремою галуззю, спрямованою на висвітлення бойових дій, зокрема війн, контртерористичних операцій, а також етнічних і релігійних конфліктів. Крім того, вона охоплює аналіз політики держави щодо медіа в періоди воєнних дій. Цей напрямок виник та розвивався паралельно із прогресом комунікаційних технологій.

Одним із перших стратегів, хто усвідомив ключову роль військових комунікацій, був О. Македонський. У ході завойовницьких кампаній його супроводжували спеціально підготовлені особи, які займалися документуванням військових здобутків і забезпечували їх збереження для історичної пам'яті [46, с. 67]. Першою спробою офіційно закріпити статус журналіста в умовах війни була Гаазька конвенція 1907 року «Про закони та звичаї сухопутної війни». У статті 13 зазначено, що особи, які не входять до складу армії, але супроводжують події збройних конфліктів, зокрема репортери, кореспонденти, постачальники та інші особи, мають право на статус військовополонених [46, с. 3].

Журналістів, які працюють у зоні бойових дій, класифікують як цивільних осіб та перебувають під захистом до тих пір, доки залишаються в цивільному статусі, адже їхньою основною функцією є спостереження за подіями як сторонні особи, а не як учасники бойових дій. Журналістам заборонено використовувати зброю, брати участь у військових операціях, перебувати без дозволу на стратегічних об'єктах. Саме дотримання цих норм

забезпечує насамперед безпеку та зберігає правовий статус цивільної особи навіть під час воєнних дій на певній території.

Аналізуючи міжнародне право варто виділити дві категорії журналістів, які законно можуть працювати в зонах збройного конфлікту та мають відповідно правовий захист. Перш за все, це є журналісти, які прикріплені до військових підрозділів, а також це є військові оперативні кореспонденти, які безпосередньо на місці висвітлюють події бойових дій [46, с. 3].

У своїй роботі Г. Росс зазначає, що журналісти, які висвітлюють збройні конфлікти мають великі ризики для життя, оскільки ця професія є небезпечною. Основними обов'язками військових кореспондентів є загальне розуміння конфлікту, точна передача інформації, виявлення передумов та причини конфліктів та подальше інформування суспільства, демонстрація впливу війн на людське життя. Варто зазначити, що журналісти, які перебувають та виконують професійні зобов'язання в зоні збройних конфліктів є під захистом міжнародних гуманітарних прав, а саме до цієї категорії відносять військових кореспондентів; журналістів, які перебувають у відрядженні до військової частини та журналістів, які знаходяться у небезпечних зонах конфлікту [33, с. 10].

На відміну від традиційних напрямів журналістики, воєнна має певні особливості:

- 1) високий ступінь ризику. На противагу іншим журналістам, військові кореспонденти можуть потрапляти у ситуації, в яких їхня безпека не гарантується, адже робота в зоні збройних конфліктів непередбачувана через артилерійські обстріли, удари, що є невід'ємною частиною роботи;

- 2) важливість швидкого прийняття рішень. Журналіст повинен володіти критичним мисленням для оперативного оцінювання ситуацій, збір інформації та вибудовування плану подальші дії;

- 3) складність верифікації інформації. В умовах війни на лінії фронту журналістам вкрай складно перевірити інформацію з різних авторитетних джерел через різні причини, оскільки вони мають обмежений доступ та час.

4) емоційна напруженість. Журналісти повинні завжди підтримувати психологічний стан, оскільки вони працюють з людьми, які зазнали страждань, поранення чи смерть [46, с. 289-290].

Сьогодні воєнна журналістика розуміється як комплексна діяльність зі збирання, перевірки, аналізу та публічного поширення інформації про збройні конфлікти, військові операції, їхні гуманітарні, політичні й соціальні наслідки. Її специфіка полягає в тому, що журналіст працює в умовах підвищеного ризику як фізичного, так і інформаційного, а будь-яка помилка може призвести не лише до репутаційних втрат, а й до загрози життю людей [55].

Дослідник А. Лавлейс у своїй роботі зазначає, що медіа можуть впливати на прийняття рішень та формувати інформаційний контекст бойових дій. Це явище отримало назву «новий істотографічний підхід воєнної журналістики», яке полягає у тому, що медіа виконують не лише функцію розповсюдження інформації, а і є активними учасниками процесу прийняття рішень на військовому рівні [24].

За функціональною спрямованістю воєнна журналістика поділяється на:

1) власне воєнна журналістика – зосереджена на висвітлення бойових дій та аналіз причин, наслідків війни. До цього напрямку належать репортажі з місця подій, аналітичні матеріали про перебіг війни. Основним завданням є оперативне і водночас достовірне інформування суспільства.

2) конфліктно-чутлива журналістика – напрям медіа, який полягає в обережному висвітленні конфліктних тем матеріалів. Метою є уникнення стереотипного висвітлення подій, мови ворожнечі. Такий підхід притаманний не лише для воєнних тем, а й для релігійних, соціальних та етнічних.

3) журналістика миру – полягає у висвітленні шляхів для досягнення миру, уникнення конфліктів та представлення рішень. Принципами цього напрямку є: з'ясувати та вивчити контекст конфлікту з врахуванням політичних, економічних, культурних аспектів. Важливими принципами, які необхідно дотримуватися журналістам є надання голосу всім учасникам конфлікту правомірно, дотримання балансу, трансляція «історії миру» та

подальшого розвитку, а саме відновлення країни та суспільства після закінчення війни [49, с. 165-168].

Воєнна журналістика об'єднує широкий спектр журналістських жанрів матеріалів. В основному це є репортажі з лінії фронту, інтерв'ю з військовослужбовцями та цивільними, аналітичні матеріали про хід війни, розслідування воєнних злочинів, фоторепортажі та відеодокументація подій, а також фактчекінг і OSINT-аналіз інформації з відкритих джерел. Використання цих інструментів сприяє перевірці достовірності даних, виявленню маніпулятивних дій та ефективному протистоянню дезінформації в умовах інформаційної війни [13].

Метод OSINT-аналізу охоплює декілька ключових напрямів роботи:

- 1) SOCMINT – аналіз соціальних мереж для отримання додаткових даних, наприклад відомості про супротивника, його пересування;
- 2) GeoINT і ImgINT – полягає в обробці геоінформації та зображень для визначення місця за тіннями на фото, вибухами або певними знаками. Наприклад, робота зі супутниковими фото Google Maps;
- 3) HUMINT – метод, який полягає в отриманні даних від людей, які мають важливу інформацію щодо супротивника;
- 4) Вебмоніторинг – пошук інформації на різноманітних вебресурсах, базах даних, архівах;
- 5) Контр-OSINT – перевірка власних матеріалів щодо ризиків розголошення важливої інформації, а саме розташування, ідентифікація джерел [63].

Британський дослідник С. Аллан у статті про візуальну воєнну журналістику виділяє конкретні вимоги, які мають дотримуватися журналісти під час висвітлення збройних конфліктів, оскільки це забезпечить баланс між оперативністю та достовірністю поширення інформації, тому дозволить уникнути спотворення фактів. Науковець наголошує на етичній відповідальності журналістів, перевірці джерел, уникнення маніпуляцій та

сенсаційності, точне використання візуальних матеріалів та відповідність до текстового наповнення публікацій [2].

У цифрову епоху, коли доступ до інформації спростився та її може поширювати будь-хто, воєнна журналістика перестала бути монополією традиційних медіа. Репортажі та фотографії для провідних світових видань сьогодні можуть створювати як штатні кореспонденти, так і фрилансери, фіксери, локальні журналісти, які працюють у зоні бойових дій. Особливо це стало важливим проявом під час російської агресії проти України з 2022 року, коли кожен фіксував та створював власний контент про перебіг війни паралельно з професійними працівниками медіа.

Роботи українських фоторепортерів з Маріуполя, Харкова, «Азовсталі» та інших міст стали не лише медійними подіями, а й частиною історії війни [8]. Але з іншої сторони, активне залучення журналістів-фрилансерів необхідне саме через проблему економічних змін. Скорочення бюджетів медіа призвело до того, що компанії не спроможні утримувати штатних воєнних кореспондентів або фінансувати довготривалі відрядження на території, де проходять бойові дії. Винятком є спеціалізовані медіа, які висвітлюють суто військові теми.

Водночас зростає роль аналізу технологічної революції XXI століття. Із впливом цифровізації змінилася не лише форма подання інформації, а й загальному процес взаємодії журналіста з аудиторією. На сьогодні, прямі трансляції з території бойових дій є вже звичним проявом, який створює ефект присутності глядача на місці подій. Також важливе значення мають цифрові сліди – відео з соціальних мереж, супутникових знімків, даних геолокації, – які журналісти й OSINT-команди використовують для перевірки інформації та виявлення фейків [13].

Українська дослідниця О. Ярошенко стверджує, що в епоху цифрових технологій, воєнна журналістика є не лише збором та передачею інформації, а й діяльністю, де журналісти виконують роль посередників між подіями на фронті та суспільством за допомогою використання сучасних цифрових

інструментів. Вони не лише зафіксують перебіг бойових дій, а й аналізують та адаптують матеріали для різних категорій аудиторії із врахування соціальних та етичних аспектів щодо розповсюдження. Активно використовуються соціальні мережі, які дозволяють швидко поширювати повідомлення з місця подій, а також залучати свідків подій та очевидців. Месенджери та відповідні платформи дозволяють отримувати дані з першоджерел, забезпечуючи спілкування з колегами (але варто зазначити, що є категорія допустимої інформації, яку можна поширювати на обраних платформах), координувати власний процес роботи та перевіряти факти, що є важливим для подальшого узгодження матеріалів [64, с. 138-141].

Зокрема, особливе місце у теорії воєнної журналістики набуває питання межі між журналістикою та пропагандою. У конфліктних ситуаціях держави часто намагаються використовувати медіа як інструмент впливу на громадську думку, що може призвести до тиску на журналістів або до легітимізації цензури. Міжнародні організації, зокрема Reporters Without Borders, наголошують на важливості збереження редакційної незалежності навіть у надзвичайних умовах, підкреслюючи, що основою воєнної журналістики має залишатися право суспільства на правдиву і повну інформацію [31]. Також, часто інформаційні війни, які ведуться водночас з реальними бойовими діями, можуть використовувати медіа як інструмент та зброю для формування негативних наративів та деморалізацію супротивника.

Дослідження, проведене А. Велчевим, показало, що роль медіа та технологій у сучасній військовій агресії є значною, оскільки вони стають основними методами впливу на громадську думку та формування інформаційного поля. При цьому автор наголошує, що медіа та технології можуть мати і позитивний вплив, сприяючи швидкому поширенню правдивої інформації та підтримці морального духу населення [43, с. 8].

В сучасних умовах для українського контексту воєнна журналістика виконує додаткову функцію: вона документує війну для історії та створює доказову базу для міжнародних судів. Саме журналістські матеріали про

обстріли цивільних об'єктів, катування, депортації та інші злочини часто стають першими публічними свідченнями, які потім аналізують правозахисні організації та юристи [25]. Крім того, ці матеріали сприяють підвищенню обізнаності громадян про наслідки війни, виконуючи просвітницьку функцію, і формують спільне усвідомлення важливості захисту деожданних цінностей та збереження територіальної цілісності країни. У цьому аспекті воєнна журналістика виходить за межі традиційних медіаролей і стає частиною ширшої системи захисту прав людини та боротьби за справедливість.

Отже, як галузь сучасних медіа воєнна журналістика поєднує репортаж, аналітику, розслідування, візуальну документалістику, фактчекінг і OSINT-підходи, працюючи на межі журналістських стандартів, міжнародного гуманітарного права та інформаційної безпеки [12]. Саме на основі цього в Україні після 2014 року почала формуватися власна модель воєнної журналістики, яка зазнала особливої трансформації після 24 лютого 2022 року [36].

1.2. Розвиток воєнної журналістики в Україні

В Україні воєнна журналістика має давні історичні корені, які формувалися під впливом складних соціально-політичних обставин, у тому числі боротьби за державність, збройних конфліктів і зовнішньої агресії. У посібнику С. Костя висвітлення журналістських матеріалів воєнної тематики пов'язується з ідеєю державності та боротьби українського народу, які мали важливе значення для формування медійного дискурсу ще в першій половині ХХ століття та протягом наступних періодів історії України [54].

Аналізуючи наукові роботи, дослідники виокремлюють наступні етапи розвитку журналістики, які базуються на концепції державності: початок ХХ століття – 1900-1914 рр.; Перша світова війна – 1914-1918 рр.; період український визвольних змагань 1918-1920 рр.; міжвоєнний час – 1920-1939 рр.; Друга світова війна – 1939-1945 рр.; повоєнний час – друга половина 1940-

початок 1950 рр.; друга половина XX століття – початок 1950-1991 рр.; період незалежності України – 1991 р.-до сьогодні [58, с. 200].

У монографії «Військова журналістика. Український аспект» військова журналістика подається як явище з історичним аспектом, який пов'язаний безпосередньо із боротьбою українського народу за цілісність та незалежність держави. Автори роботи акцентують на тому, що воєнна журналістика в Україні формувалася нерівномірно, оскільки залежала від політичних, воєнних та соціальних умов відповідно до кожного періоду [46].

Історичний аспект розвитку обраного напрямку журналістики поділявся на наступні етапи:

1) період усної народної творчості. Перші прояви формування воєнної журналістики прослідковують у літописах, хроніках, які фіксували воєнні події та героїчні образи захисників. Такі тексти мали не лише інформаційну функцію, а й формували уявлення про війну тих часів;

2) період Першої світової війни та Українських визвольних змагань. Період з 1914-1921 рр. характеризується тим, що почали з'являтися спеціалізовані видання на військову тематику. Така періодика містила інформаційні повідомлення у поєднанні з пропагандою та патріотичним вихованням;

3) радянський період. Цей етап розвитку журналістики був обмежений, оскільки в той час вона була проявом пропагандистської моделі, а журналіст був залежним від державної політики, що означало про втрату незалежності як робітника медіа;

4) етап відновлення незалежності України. З 1991 року почали створюватися та формуватися державні медіа, зокрема з'являлися спеціалізовані видання військової тематики, які були присвячені питанням безпеки та оборони. До 2014 року воєнна журналістика не мала чітких професійних протоколів щодо роботи в умовах збройних конфліктів;

5) період російського вторгнення на території України. Цей етап став вирішальним у формуванні воєнної журналістики, як напрямку діяльності

медіа, який не лише інформував суспільство про перебіг подій, а й задокументував воєнні злочини та формував стійкість суспільство проти дезінформації та пропаганди [46].

Отже, становлення воєнної журналістики ґрунтувалося на джерелах усної народної творчості – думах, піснях, легендах, а також на літописах, хроніках та історичних повістях, що фіксували воєнні події та боротьбу за державність. Відмінною рисою української військової журналістики є її тісний зв'язок із національно-патріотичною пресою та традиціями українського визвольного руху. Значний внесок у її розвиток зробили видання, які були створені у період Українських січових стрільців. Зокрема, журнал «Новініада», який став прикладом якісно нового рівня розвитку воєнної преси та засвідчив перехід української журналістики до більш професійних форм військового інформування. [46, с. 92-95].

.Особливу увагу приділено ролі української преси в контексті тривалих збройних протистоянь, яке відображало потребу документувати події та думки, що стосувалися національно-визвольних змагань, оборони територіальної цілісності та самоідентичності. Саме це стало основою для формування воєнної журналістики, оскільки через періодичні видання суспільство отримувало важливу інформацію про хід подій та позиції учасників конфліктів. На межі ХХ–ХХІ століть, із відновленням державної незалежності України, розпочалося формування сучасної системи військових медіа.

У подальші періоди українська журналістика переживала чергові хвилі трансформацій, що були зумовлені політичними змінами. Становлення незалежної української держави у 1991 році започаткувало новий етап розбудови медійної системи, до якої поступово застосовувалися журналістські практики висвітлення подій, пов'язаних із безпекою та обороною. Створення Збройних Сил України супроводжувалося заснуванням спеціалізованих друкованих і електронних видань, які забезпечували інформаційний супровід

діяльності армії, сприяли комунікації між військом і суспільством та підвищували престиж військової служби [46, с. 251].

Проте справжній виклик та значний поштовх розвитку воєнної журналістики в Україні випав на початок ХХІ століття, у контексті пострадянських конфліктів та особливо після початку збройної агресії на Донбасі з 2014 року. Цей етап характеризується зміною характеру висвітлення військових подій, появою нових жанрів та форм журналістських матеріалів, а також суттєвим підвищенням вимог до професійності журналістів [51].

З початком збройної агресії проти України на сході держави та з окупацією Автономної Республіки Крим у 2014 році доцільно виокремлювати новий етап у розвитку української військової журналістики. Саме ці події стали переломними для переосмислення ролі медіа у воєнних умовах і сприяли активному формуванню сучасної системи військової комунікації. Як зазначає дослідник Н. Фрємке, війна змінює не лише зміст матеріалів, які пишуть журналісти, а й логіку медіавиробництва, поєднуючи функції інформування, свідчення, та моральної оцінки подій [14, с. 4].

Лише з початком російської агресії проти України та анексії Криму у 2014 році медіа вперше зіткнулися з необхідністю системно висвітлювати війну, яка відбувається на власній території [36]. Журналісти, редакції й аудиторія раптово опинилися в новій реальності: інформаційний простір заповнили повідомлення про бої на Донбасі, обстріли, втрати, переговори, а також масштабна дезінформація, яка спрямована на заперечення присутності російських військ та легітимізацію псевдореферендумів [4].

Період з 2014 року характеризується як етап поступової адаптації журналістики до умов війни. Українські медіа працювали у режимі «кризового реагування», оскільки пріоритетом стає оперативне донесення інформації, навіть попри відсутність професійних протоколів. Значно посилилася роль фронтових репортажів та свідчень очевидців, які впливала на формування новинного простору та на сприйняття подій суспільством. Почали формуватися перші сталі практики української воєнної журналістики.

Репортери вирушали на передову з мінімальною підготовкою та часто без належних протоколів безпеки, проте саме тоді з'явилися перші репортажі, які згодом стали знаковими для розуміння війни на Донбасі. Важливу роль відігравали громадські ініціативи та незалежні медіа, які намагалися протистояти домінуванню російських нарративів у телевізійному просторі й у соціальних мережах [10].

Паралельно з активним поширенням воєнної тематики в українських медіа почали з'являтися перші фактчекінгові ініціативи. Одним із таких проєктів став StopFake, створений у 2014 році як відповідь на хвилю російської дезінформації. Його діяльність показала, що в умовах війни медіа виконують не лише інформаційну, а й захисну функцію – допомагають аудиторії відрізнити правду від маніпуляцій.

У цей же період воєнна журналістика в Україні почала активно розвиватися й у жанровому плані. Розвинулися такі напрями:

1) фоторепортажі та відеоматеріали з передової – журналісти дедалі частіше використовували візуальні формати, розуміючи, що зображення часто впливають сильніше за текст. Воєнні фотографи, зокрема М. Палінчак та Ю. Кочетова, поступово формували власні підходи до етичного показу війни, намагаючись не порушувати гідність людей у кадрі

2) журналістські розслідування – увага медіа була зосереджена на проблемах у військовій та оборонній сферах, зокрема на питаннях корупції.

3) інтерв'ю та особисті історії – дедалі більше матеріалів було присвячено досвіду військових, цивільних мешканців та внутрішньо переміщених осіб. Такі тексти допомагали показати війну через життя конкретних людей і зробити її наслідки зрозумілішими для аудиторії.

4) аналітичні матеріали – у медіа почали з'являтися тексти з поясненнями перебігу війни, міжнародної підтримки України, а також можливих сценаріїв подальшого розвитку подій [25, с. 87–112].

Після 24 лютого 2022 року воєнна журналістика в Україні перейшла на новий якісний рівень. Повномасштабне вторгнення продемонструвало, що

війна більше не обмежується лінією фронту на Донбасі – ракети, окупація, бої й масові руйнування торкнулися майже всієї країни [7].

У перші тижні вторгнення медійна система зазнала шоку, але досить швидко відреагувала на нові виклики. Було створено спільний телемарафон, редакції перебудували роботу на режим 24/7, а журналісти почали масово працювати в умовах прямої небезпеки. Водночас аудиторія практично «жила» в новинних стрічках [36].

Під впливом повномасштабного вторгнення телевізійна сфера зазнала також суттєвих змін, які полягали у тому, що в ефірі збільшилася кількість репортажів із зони бойових дій, особлива увага приділяється досвіду та емоціям цивільного населення, активно використовувалися прямі ефіри для швидкого донесення інформації, а також посилюється контроль щодо поширення даних. Дослідники О. Левченко та О. Білан виокремлюють одну із головних проблематик телевізійної журналістики – розповсюдження антиукраїнської пропаганди, яка насамперед підриває довіру до української влади, політики, економіки та культури, тому виникає потреба у застосуванні заходів захисту від дезінформації та маніпулятивного впливу, які полягають у перевірці інформації, уточнення даних з інших авторитетних, офіційних джерел, підвищення рівня обізнаності щодо впливу пропагандистських практик [56, с. 25].

Саме у період повномасштабного вторгнення в Україні сформувалися декілька ключових тенденцій. Вони визначають сучасний стан воєнної журналістики та відображають зміни у підходах роботи з інформацією та встановлення нових стандартів журналістської діяльності

По-перше, значно зріс вплив цифрових платформ, насамперед Telegram і YouTube, які стали основним джерелом оперативного інформування. Дослідження Detektor Media, Texty.org.ua, StopFake та інших організацій показують, що саме Telegram-канали стали платформами, де одночасно співіснують офіційні повідомлення, репортажі з місця подій, аматорські відео очевидців, чутки й відверті фейки. Це створило нову реальність, у якій

професійні медіа змушені постійно конкурувати зі швидкістю неформальних джерел та одночасно спростовувати маніпуляції, які поширюються через анонімні канали [20; 1].

По-друге, роботи українських журналістів і фоторепортерів отримали потужне міжнародне визнання й були інтегровані у глобальний медіапростір. Фільм «20 Days in Mariupol» Мстислава Чернова, кадри Євгенія Малолетки, фото Ореста Козацького з «Азовсталі», серії Олександра Гляделова та Максима Палінчака стали символами російської війни проти України для світової аудиторії [57]. Часто такі матеріали використовувалися не лише як емоційні свідчення, а й як докази в розслідуваннях воєнних злочинів [25; 26]. Така ситуація посилила відповідальність українських журналістів: їхня робота відтепер впливає не тільки на внутрішню громадську думку, а й на міжнародні політичні рішення.

По-третє, війна радикально загострила етичні й професійні дискусії в українського медійному середовищі. Редакції Суспільног, The Kyiv Independent, BBC Україна, Detektor Media та інших медіа публічно обговорювали нові правила показу насильства, публікації фото загиблих, висвітлення роботи військових, співпраці з військовими адміністраціями й дотримання інформаційної тиші [37]. У цих дискусіях воєнна журналістика постає як сфера, де кожне рішення має одночасно професійний, етичний і безпековий вимір.

Окремим напрямом розвитку стала фіксація втрат серед журналістів і захист їхніх прав. Інститут масової інформації регулярно публікує дані про загиблих, поранених, зниклих безвісти журналістів, а також про обстріли знімальних груп, руйнування редакційних офісів, переслідування журналістів на окупованих територіях [25]. Ці дані підтверджують, що воєнна журналістика в Україні – це не абстрактне поняття, а діяльність, де працівники медіа ризикують не лише здоров'ям, а й життям.

Станом на грудень 2025 року, від початку повномасштабного вторгнення загинуло понад 140 працівників медіа. Серед них 21 особа

внаслідок виконання професійних обов'язків, 109 осіб, які мобілізувалися до лав Збройних Сил України для захисту країни та 10 осіб є цивільними жертвами [60].

Дослідниця О. Ярошенко у своїй роботі зазначає, що в умовах воєнного часу журналісти виконують роль не лише функцію, яка полягає у поширенні інформації, а й відіграють важливу роль активних учасників медіадискурсу, адже вони мають змогу впливати на формування суспільного уявлення про події та сприяти розвитку критичного мислення. Усі публікації, які створюють журналісти у період війни в Україні можна поділити на декілька основних категорій:

1) війна між Росією та Україною – основна тематика новинних публікацій, які висвітлюють пізні аспекти конфлікту: політичне насильство, причини та наслідки, міжнародна безпека, економічна ситуація;

2) інформаційна війна та соціальні медіа – визначення ролі соціальних платформ, ботів у формуванні громадської думки, поширення маніпуляцій та дезінформації;

3) військовий та стратегічний аналіз – висвітлення тем про військові операції, оборонну здатність, роль міжнародної підтримки, питання наявності необхідного озброєння, виснаження ресурсів та динаміку бойових дій;

4) гуманітарна криза – теми, які пов'язані із проблемами та викликами щодо біженців, переселенців та власне їхньої безпеки із врахуванням умов війни;

5) кібердіяльність – аналіз впливу кібернетичних атак, кампаній дезінформації, участь хакерів;

6) геополітичний аналіз – полягає у дослідженні контексту геополітичної напруженості, реакції національних спільнот НАТО і ЄС, а також аналіз стратегії Росії [64, с. 138].

Для здійснення журналістської діяльності на територіях, де тривають бойові дії та контролюються Україною, журналісти повинні пройти обов'язкову процедуру допуску, яка полягає у оформленні необхідних дозволів.

Перший етап передбачає акредитацію в Службі безпеки України. Якщо медіаорганізація не має акредитації, вона повинна подати офіційний запит у підготовленому бланку до СБУ із проханням про допуск працівників. У зверненні обов'язково вказуються наступні дані: персональні дані журналіста, його посада, контактна інформація та період упродовж якого плануються перебувати працівники в зоні бойових дій. Цей документ підписується керівником редакції та має бути у журналіста під час виконання професійної діяльності, як підтвердження особи та дозволу. На другому етапі полягає у створенні посвідчення журналіста. Після погодження СБУ журналіст надає фото та інформацію, яка відповідає даним офіційних документів, в яких підтверджується особа та її робочий статус. Заключним етапом є отримання прес-карти. Це є обов'язковим елементом, оскільки дозволяє журналісту перебувати на територіях бойових дій. Окрім отримання прес-карти, важливо пройти спеціалізовану підготовку, тобто навчальний курс, який триває декілька днів у Міністерстві оборони України [59, с. 10-12].

Таким чином, розвиток воєнної журналістики в Україні від 2014 року до сьогодні можна розглядати як процес вимушеної, але надзвичайно швидкої професіоналізації в умовах постійної небезпеки. З однієї сторони, українські медіа були змушені реагувати на безпрецедентні виклики – від масштабної дезінформації та цифрового хаосу до реальних фізичних загроз [43]. З іншої, саме в цих екстремальних умовах сформувалася спільнота журналістів, редакцій та фактчекінгових проєктів, яка поступово розробляє власні стандарти, практики безпеки й етичні критерії роботи під час війни [23]. Цей процес формує нові підходи до відповідальної журналістики, яка здатна забезпечити об'єктивність і захист прав людини під час кризових ситуацій.

1.3. Професійні стандарти та етичні принципи воєнної журналістики

Професійні стандарти та етичні принципи журналістики формують певні норми, за якими визначається якість матеріалів та відповідальність медіа у роботі, яких має дотримуватися журналіст. У наукових дослідженнях професійні стандарти журналістики розглядаються як системний комплекс принципів і норм, що регулюють процес збору, обробки та поширення інформації.

Основним документом для професійного регулювання в Україні є Кодекс етики українського журналіста, який було вперше ухвалено у 2004 році, а зі змінами в медіасередовищі у 2013 році було внесено зміни. Документ містить 19 статей, які охоплюють основні норми поведінки журналіста, зокрема вимоги щодо правдивості подання інформації та її точності, незалежність, повага до приватного життя, відповідальність та захист джерел інформації, відокремлення фактів від коментарів, уникнення мови ворожнечі [53].

В умовах війни дотримання цих принципів ускладнюється наступними чинниками: обмеженим доступом до інформації, дією військової цензури, ризиком поширення дезінформації, необхідністю оперативного реагування та емоційним навантаженням на журналістів. Саме тому у воєнній журналістиці базові професійні стандарти доповнюються принципами безпекової відповідальності. Тобто, усвідомленням того, що навіть правдива інформація може завдати шкоди, якщо вона оприлюднена без урахування контексту або часу публікації.

Отже, функціонування сучасних медіа в умовах воєнного стану актуалізує питання дотримання професійних стандартів журналістики, які в кризових обставинах перестають бути лише показником якості контенту й набувають значення чинника суспільної та національної безпеки. Воєнна журналістика, як окремий напрям сучасних медіа, формується на перетині класичних журналістських норм, етичних принципів і вимог інформаційної безпеки, що ускладнює професійну діяльність журналістів.

Професійні стандарти у воєнній журналістиці є не абстрактним набором правил, а практичним інструментом захисту суспільства, героїв матеріалів і самих журналістів. Якщо в мирних умовах порушення стандартів здебільшого веде до репутаційних втрат, то під час війни наслідком може стати підірив довіри до державних інституцій, посилення паніки, використання хибної інформації ворогом або повторні удари по вже вражених об'єктах. Саме тому більшість українських редакцій у 2022-2024 роках зафіксували у своїх внутрішніх документах підвищені вимоги до перевірки фактів, особливо коли йдеться про бойові дії, втрати, переміщення військ і наслідки обстрілів [23].

Як зазначає В. Улибін, у воєнний період журналіст постійно перебуває в ситуації етичного вибору між суспільною необхідністю інформування та ризиком завдання шкоди окремим особам або державі. У цьому контексті стандарти журналістики виконують функцію регулятора балансу між правом суспільства на інформацію та вимогами гуманності, безпеки й відповідальності [62].

Одним із ключових стандартів у воєнній журналістиці є точність. У контексті війни це означає не лише коректність фактів, цифр, цитат і географічних назв, а й усвідомлене уникання формулювань, які можуть бути витлумачені як «офіційні дані» без достатніх підстав. Редакції BBC News Україна, The Kyiv Independent та Суспільного наголошують на необхідності позначати інформацію, яка не підтверджена іншими офіційними джерелами, наприклад про бойові дії, втрати чи наслідки обстрілів як «попередні дані», «за словами очевидців», «за інформацією військової адміністрації, що не підтверджена» [5; 38; 61]. Така практика мінімізує ризик маніпуляцій і запобігає використанню медіа як інструменту інформаційної війни.

Стандарт балансу думок у воєнний час набуває специфічного змісту. Йдеться не про формальне «вирівнювання» позиції між агресором і жертвою, а про коректне представлення різних релевантних позицій у межах українського суспільства та міжнародної спільноти. Зокрема, при висвітленні чутливих тем – мобілізації, військових помилок, суперечок між інституціями

– відповідальні медіа намагаються поєднувати позиції як офіційних структур з оцінками незалежних експертів, волонтерів, правозахисників [36]. Водночас редакційні політики провідних українських медіа чітко фіксують, що «баланс» не означає надання платформи відвертій пропаганді держави-агресора, запереченню воєнних злочинів чи розпалюванню ворожнечі [36]. Таким чином, стандарт балансу у воєнній журналістиці орієнтований не на формальну симетрію, а на чесність і повноту картини в рамках цінностей міжнародного гуманітарного права.

Верифікація джерел та перевірка фактів у воєнних умовах стають окремою сферою професійної компетентності. Українські фактчекінгові ініціативи StopFake, VoxCheck, Texty.org.ua багаторазово демонстрували, як одна і та сама «новина» може проходити через десятки каналів і платформ, змінюючи зміст, емоційний тон і навіть базові факти [34; 44]. Дослідження Reuters Institute підтверджують, що в умовах війни аудиторія схильна довіряти або «офіційним» джерелам, або популярним спікерам, що підвищує відповідальність редакцій за критичну перевірку даних навіть авторитетних публікацій [32]. Саме тому сучасні редакції запроваджують багаторівневі процедури верифікації: зіставлення інформації з офіційними зведеннями, використання інструментів OSINT і геолокації, співпраця з розслідувальними командами, наприклад Bellingcat, які напрацьовують стандарти перевірки відео й фото з відкритих джерел [6].

Етичні принципи воєнної журналістики пов'язані з нормами гуманітарного права. Женевські конвенції III-IV чітко визначають, що полонені, поранені і цивільні особи не можуть виступати об'єктом публічного приниження, а їхні зображення мають використовуватися з максимальною обережністю, аби не піддавати їх додатковим ризикам і не порушувати гідність [20]. Ці норми безпосередньо вплинули на практику використання фото- й відеоматеріалів з полоненими, що активно велися в українському медіапросторі у 2022-2023 роках. Редакції, посилаючись на рекомендації правозахисних організацій і власні кодекси, дедалі частіше відмовлялися від

використання таких кадрів без згоди людини або чітких юридичних підстав, наголошуючи, що навіть у стані війни Україна не може копіювати практики пропагандистських медіа держави-агресора.

Міжнародні професійні організації запропонували окремі підходи до візуальної етики під час конфліктів. Reporters Without Borders у своїх рекомендаціях щодо візуальної відповідальності підкреслюють, що фото і відео з наслідками насильства мають публікуватися лише тоді, коли їхня журналістська цінність і важливість для розуміння реальності суттєво переважають потенційну шкоду для глядачів і родичів зображених осіб [29]. Nieman Reports, аналізуючи досвід висвітлення війни в Україні, акцентує на необхідності «захищати гідність навіть тоді, коли показуєш жах» – тобто уникати перетворення тіла або страждання на сенсацію. Ці підходи позначилися на роботі українських фоторепортерів, які свідомо відмовляються від частини найжорсткіших кадрів і в публікаціях, і в експозиціях, лишаючи їх у закритих архівах для правозахисних і судових структур [26].

Українські медіа у відповідь на повномасштабне вторгнення розробили власні етичні протоколи. Суспільне в оприлюднених стандартах воєнного висвітлення окремо прописує заборону на показ точних координат, прив'язку до місцевості, деталі розташування військової техніки, а також вимагає від журналістів узгоджувати зйомку в чутливих локаціях із військовими структурами [61].

The Kyiv Independent у своїй редакційній політиці наголошує на принципі «do no harm» – «не нашкодь»: будь-яка публікація має проходити внутрішню перевірку не лише на предмет фактологічної коректності, а й на предмет потенційних безпекових наслідків для героїв матеріалу та українських сил оборони [38]. Аналогічні підходи відображені й у рекомендаціях BBC Україна, де окремо підкреслюється недопустимість публікації матеріалів, які можуть бути використані ворогом для коригування вогню або ідентифікації вразливих осіб.

Важливим компонентом етичних принципів воєнної журналістики стала увага до психологічного стану як аудиторії, так і самих журналістів. Матеріали, що містять сцени насильства, смерті, травми, дедалі частіше супроводжуються попередженнями про чутливий контент, а редакції обговорюють питання «інформаційного перевантаження» та повторної травматизації через постійне споживання шокуючих кадрів [47;52].

Паралельно медійні інституції й профільні організації, зокрема Інститут масової інформації, акцентують увагу на необхідності психологічної підтримки журналістів, які працюють у прифронтових регіонах і систематично стикаються зі смертю та руйнуваннями [25]. Таким чином, турбота про психічне здоров'я стає частиною професійної етики, а не приватною справою окремого репортера.

Окрема місце в етичних стандартах посідає питання інформаційної безпеки. У контексті гібридної війни журналістська помилка або надмірна відвертість можуть бути використані як елемент ворожих інформаційних операцій. Детальні дослідження StopFake, VoxCheck та Detektor Media демонструють, як окремі фрагменти реальних матеріалів вириваються з контексту, поєднуються з фейковими наративами й запускаються в російських медіа як «доказ» внутрішньої нестабільності в Україні чи «втоми» суспільства від війни [4]. Саме тому відповідальні редакції впроваджують додаткові фільтри: не публікують непідтверджені припущення, не тиражують чутки, навіть якщо вони активно циркулюють у соціальних мережах, пояснюють аудиторії різницю між фактом, оцінкою й емоційною реакцією [23;36].

Важливою рисою сучасних професійних стандартів є прозорість. Українські медіа дедалі частіше роблять свої редакційні політики публічними, пояснюють аудиторії, чому певні кадри не показуються, чому окремі теми висвітлюються обмежено, а деякі подробиці – розмиті або приховані [23;22]. Така відкритість не лише підвищує довіру, а й виконує освітню функцію: аудиторія починає усвідомлювати, що журналістика – це не потік «усіх

наявних фактів», а відповідальна селекція інформації з урахуванням прав людини, міжнародного гуманітарного права й потреб безпеки.

У своїй роботі К. Акоюн зазначає, що війна вносить додаткові обмеження та етичні виклики, зумовлені ризиком для життя, а також акцентує на необхідності дотримання вимог національної безпеки. Серед важливих аспектів в роботі виділяють:

1) повідомлення про загиблих, поранених та полонених – така інформація повинна перевірятися ретельно. Надійним джерелом є офіційні органи державної влади та безпосередньо учасники подій, які були присутні. При цьому журналіст повинен враховувати, що хибна інформація може завдати шкоди особам про який йдеться в повідомленні, а також навіть точні дані також можуть загрожувати безпеці поранених або полонених.

2) використання архівних матеріалів – використання фото чи відео для демонстрації подій у зоні бойових дій забороняється без відповідного пояснення та маркування «Архів». Такі матеріали можна використовувати для доповнення інформації, а не як спосіб привертання уваги.

3) анонімність учасників – часто люди, які перебувають у зоні бойових дій піддаються загрози, тому зазначення імен та прізвищ можна лише при гарантії безпеки. Для забезпечення анонімності використовують різні способи: зображення людей зі спини, із затемненим освітленням, у балаклавах, або при монтажі та редагуванні матеріалів замальовується.

4) повнота інформації – журналісти можуть публікувати лише ту інформацію, яка відповідає вимогам військової таємниці, а саме не можна зазначати про переміщення військ, кількість особового складу, озброєння, плани та тактики війська [45, с. 13-16].

Отже, професійні стандарти та етичні принципи воєнної журналістики формують цілісну систему, у якій поєднуються класичні вимоги до якості медіа й нові виклики гібридної війни. Точність і верифікація, баланс і контекст, повага до гідності, обережне використання візуальних матеріалів, забезпечення інформаційної безпеки, а також турбота про психологічний стан

журналістів і аудиторії – усі ці елементи сьогодні є не факультативними, а базовими. Саме завдяки їх дотриманню воєнна журналістика в Україні зберігає довіру суспільства, виконує функцію документування злочинів, протидіє дезінформації й залишається тим простором, де правда може бути сильнішою за зброю.

1.4. Виклики та ризики для журналістів під час війни

Професія воєнного журналіста в Україні належить до категорії діяльності з найвищим рівнем небезпеки, адже репортер фактично працює у тих самих умовах, що й військові, але без права на зброю, захист чи стратегічну підтримку. Від перших годин повномасштабного вторгнення журналісти стали невід'ємною частиною воєнного ландшафту: вони документували рух колон російської техніки, фіксували наслідки артилерійських ударів, знімали евакуацію населення, поховання в умовах окупації. Це перетворило медійників на носіїв інформації, що має історичне і юридичне значення, але водночас поставило їх у положення людей, які щодня балансують між виконанням професійного обов'язку та ризиком власного життя.

Британські науковці С. Тумбер та Ф. Вебстер виокремлюють за характером впливу наступні ризики:

- 1) опосередковані ризики: психологічний вплив та травми, професійне вигорання та вплив цензури;
- 2) прямі ризики: загроза для здоров'я та загальному життю, поранення, полон, загибель, а також перебування на небезпечних територіях, зокрема на замінованих територіях та перебування під обстрілами [41].

У посібнику «Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації» виділяють так ризики:

1) фізичні загрози – безпосередньо загроза для життя журналістів, оскільки вони можуть потрапити під обстріли, мінометний вогонь, бути пораненим або навіть загиблим, навіть не беручи участь в бойових діях;

2) інформаційні загрози – журналісти безпосередньо можуть бути учасниками інформаційної війни, якщо не дотримуватися принципів перевірки інформації та розмежування фактів від суджень,

3) етичні виклики – перш за все необхідно дотримуватися правил зображення насильства, загибелі, поранення цивільних, військових або полонених. Варто уникати сенсаційності та апелювання емоціями, оскільки потрібно дотримуватися принципу поваги до гідності людини;

4) психологічні ризики – частий контакт із негативними подіями, а саме з людськими втратами, травматичними ситуаціями може призвести до стресу та емоційного виснаження. Журналісти повинні пам'ятати про психологічний стан, оскільки це безпосередньо може впливати на якість роботи та життя [51].

На основі досліджень, ми детально розглянули кожен із ризиків та його особливості у роботі в сфері журналістики. Фізичні ризики – найбільш очевидні та безпосередні виклики під час роботи в медіа. Бойові дії позбавлені передбачуваності, тому журналіст не може розраховувати на стабільну безпечну зону, навіть якщо працює поза передовою. Ракетні удари по Києву, Львову, Дніпру, Одесі й іншим містам довели, що тил умовний, а небезпека існує у будь-якій точці країни. Репортери, що працюють на Донеччині, Херсонщині, Запоріжжі чи Харківщині, часто пересуваються під ризиком контрбатарею вогню, мінометних обстрілів, дистанційного мінування. Часто журналісти заходять на деокуповані території раніше, ніж сапери, ризикують натрапити на розтяжки або залишені боєприпаси, знімаючи наслідки окупації та документуючи злочини проти цивільних.

Ризик полону – окрема категорія небезпеки. У перші місяці повномасштабної війни існували підтвержені випадки викрадення журналістів на окупованих територіях, їх утримання без зв'язку, допитів,

примусу до співпраці. У полоні журналісти позбавлені захисту, адже статус цивільного не гарантує недоторканності під час воєнних операцій з боку держави-агресора. У таких ситуаціях журналіст опиняється у вразливому становищі, де професійна діяльність сама по собі стає причиною ризику. На окупованих територіях медійники нерідко змушені працювати інкогніто, приховуючи камери, ноутбуки, блокноти, адже фіксація руйнувань або обстрілів може стати причиною арешту, депортації або розстрілу.

Психологічні ризики менш видимі, але набагато глибші за фізичні. Більшість воєнних журналістів стикаються з образами, які залишаються з ними на все життя: тіла загиблих, поранені діти, спустошені підвалами родини, втрачені документи, дитячі іграшки у вирвах після обстрілу. Людська психіка не здатна адаптуватися до постійної присутності смерті без наслідків, тому журналісти здебільшого переживають посттравматичний стресовий розлад, депресію, емоційне виснаження. Робота у стані хронічної напруги призводить до професійного вигорання, втрати емпатії або навпаки – надмірної емоційної прив'язаності до героїв матеріалів. Відсутність належної психологічної допомоги представникам медів поглиблює ці стани, і багато хто продовжує працювати завдяки внутрішній мобілізації, а не завдяки відновленим ресурсам [29].

Інформаційні ризики часто менш очевидні, але не менш небезпечні. В умовах війни журналіст не завжди має повний доступ до даних, тому працює у середовищі фрагментарної інформації, яку потрібно перевіряти, зіставляти, аналізувати та розуміти у контексті. Зокрема, офіційні дані часто подаються із затримкою, військова інформація проходить фільтрацію, а операційні плани взагалі не розголошуються. Це змушує журналіста діяти у ситуації невизначеності: він має інформувати суспільство швидко, але при цьому не має права спиратися на неперевірені джерела. Будь-яка похибка може викликати паніку, змінити перебіг операції, нашкодити армії. У воєнних умовах правда не завжди миттєва, а її оприлюднення часто потребує часу, якого журналісту не дає інформаційна конкуренція [10].

Окремим викликом є присутність масштабної дезінформації та пропагандистських наративів, які супроводжують війну так само, як артилерія супроводжує наступ. Російська Федерація веде багаторівневу інформаційну кампанію, що спрямована не лише на спотворення фактів, а й на створення альтернативних емоційних інтерпретацій реальності, де жертва виглядає агресором, а нападник – «визволителем» [33].

Журналістська діяльність у сучасному інформаційному середовищі здійснюється в умовах, коли навмисно поширена неправдива інформація часто подається у емоційно привабливій формі, тоді як достовірне відтворення реальності потребує складнішого аналітичного підходу. Водночас пропагандистські практики активно використовують ті самі медіаінструменти, що й професійна журналістика, зокрема відеоматеріали, свідчення очевидців, інфографіку та фото. За таких умов визначення, перевірка та спростування дезінформації стають невід'ємною складовою професійних обов'язків журналіста нарівні з підготовкою репортажних матеріалів.

Етичні дилеми – це найтонший різновид ризику, адже журналіст щодня стикається з вибором між публікацією та замовчуванням, між правом суспільства на інформацію та правом людини не бути зображеною у момент страждання. Чи варто демонструвати наслідки удару, якщо серед уламків – тіла? Чи доречно брати інтерв'ю у матері, яка щойно втратила дитину, або у бійця, який пережив полон? Де проходить межа між документуванням трагедії та її експлуатацією? У воєнній журналістиці однозначної відповіді немає: вона формується внутрішнім кодексом, етичним досвідом редакції та особистою відповідальністю журналіста за наслідки власного слова [43].

Тому, перед відрядженням у небезпечну місцевість варто зібрати якомога детальнішу інформацію про регіон, куди планується поїздка. Слід оцінити рівень безпеки, політичну ситуацію, кліматичні та епідеміологічні умови, стан інфраструктури та рівень життя місцевого населення. Важливо також ознайомитися з культурними особливостями, звичаями регіону. Така підготовка допомагає журналісту краще орієнтуватися у середовищі, зменшує

ризика під виконання професійних зобов'язань та полегшує адаптацію під час роботи. Експерти з безпеки рекомендують складати план та порядок дій у разі надзвичайної ситуації [51, с. 10].

Перед від'їздом на території, де проходять бойові дії журналістам рекомендують:

- 1) визначити основні канали комунікації з колегами, редакцією та довіреними особами для того, щоб вони знали про місце знаходження;
- 2) вивчити місцевість, врахувати інфраструктуру, погодні умови, наявність зв'язку та необхідних умов для життя;
- 3) отримати рекомендації та консультації від досвідчених військових кореспондентів;
- 4) скласти план та маршрут з зупинок для відпочинку;
- 5) обов'язково перевірити всі документи, які необхідні для поїздки з відповідними дозволами та підтвердженням особи;
- 6) мати запасну техніку та засоби для зв'язку у разі виникнення проблем [51, с. 11-12].

Важливо враховувати цифрову безпеку, яка полягає у тому, щоб використовувати захищені канали зв'язку з редакцією, на всіх пристроях має бути очищена конфіденційна інформація, або бути зашифрованою [56, с. 16].

Таким чином, виклики й ризики воєнної журналістики – це багатомірне явище, що поєднує фізичну небезпеку, психологічну травматизацію, обмеження доступу до інформації, загрозу дезінформації та складність етичних рішень. Український журналіст під час війни працює у точці, де правда має ціну, вимірювану життям, а кожне опубліковане повідомлення може стати як інструментом відстоювання справедливості, так і потенційною зброєю, що вбиває. У таких умовах професійний сенс журналістської діяльності зберігається лише за умови, що журналіст дотримується правди, не втрачаючи при цьому моральної відповідальності, адже правда без етичної відповідальності може бути небезпечнішою за брехню.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У першому розділі, ми комплексно осмислили теоретичні та методологічні засади воєнної журналістики, показавши її особливе місце в інформаційному полі України, що перебуває у стані тривалої збройної агресії. Аналіз воєнної журналістики засвідчив, що вона не є звичайним сегментом медіасфери, а виступає специфічною формою суспільної комунікації, що функціонує на межі журналістики, документалістики, інформаційної безпеки та правозахисної діяльності. На відміну від традиційних жанрів, у воєнній журналістиці інформація має потенційну важливість для оборони країни, а журналіст стає не лише фіксатором, а й відповідальним учасником інформаційного середовища війни. Це зумовлює особливі вимоги до точності, етичності та обережності у подачі матеріалів.

Розгляд історичних та сучасних аспектів розвитку воєнної журналістики в Україні продемонстрував, що формування цього напрямку, безпосередньо пов'язаний із трансформаціями у військово-політичній ситуації. Події 2014 року стали першим етапом становлення польової журналістики, коли репортаж перестав бути дистанційним і набув документального характеру. Подальший розвиток, особливо після 2022 року, показав, що українська воєнна журналістика не лише адаптувалася до нових умов, а й сформувала власний професійний стандарт, який поєднує швидкість, доказовість і відповідальність. Важливим є те, що українські медіа фактично стали елементом інформаційної оборони країни, водночас зберігши необхідний рівень незалежності й аналітичної глибини.

Аналіз професійних стандартів та етичних принципів дав змогу визначити, що сучасна воєнна журналістика в Україні спирається на поєднання міжнародних норм і внутрішніх безпекових вимог, сформованих під впливом воєнного досвіду. Верифікація даних, уникнення поширення чутливої інформації, повага до гідності постраждалих, критичне ставлення до джерел та усвідомлення ризику публічності стали ключовими критеріями

професійності. У цих умовах журналіст змушений одночасно залишатися об'єктивним і дотримуватися безпекових протоколів, що формує унікальну модель журналістської роботи, де моральні, професійні та правові вимоги взаємодіють в одному інформаційному полі.

Розгляд викликів і ризиків для журналістів під час війни показав багаторівневість загроз, що постають перед професіоналами. Фізична небезпека, пов'язана з перебуванням на фронті, постійні обстріли, можливість полону, мінування та непередбачуваність бойових дій створюють умови, у яких журналіст працює фактично на межі виживання. Не менш значущими є психологічні наслідки, адже тривала робота зі смертю, руйнуваннями, людським горем і травмами залишає глибокий відбиток на психіці, спричиняючи виснаження, ПТСР і професійне вигорання. Інформаційні виклики – обмежений доступ до даних, пропаганда, дезінформація – додатково ускладнюють роботу, змушуючи журналіста приймати рішення у ситуації невизначеності та високої відповідальності.

Узагальнюючи, варто зазначити, що воєнна журналістика в Україні є унікальним феноменом сучасної медіасистеми, оскільки поєднує функцію інформування з функцією документування та захисту інформаційного простору держави. Вона розвивається в умовах постійних змін, реагує на нові виклики та водночас формує власні професійні стандарти, що базуються на етичних принципах, безпеці та високому рівні відповідальності. Теоретичний аналіз першого розділу дозволяє стверджувати, що воєнна журналістика стає невід'ємним інститутом демократичного суспільства, здатного протистояти агресії не лише на полі бою, а й у сфері інформації. Саме тому її подальше дослідження, розвиток етичних механізмів та підготовка журналістів є необхідною складовою посилення національної стійкості й формування правдивої історичної пам'яті про події російсько-української війни.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ І ЗНАЧЕННЯ АВТОРСЬКОГО ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ПРОЄКТУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

2.1. Опис авторських матеріалів

Авторський журналістський проєкт «Воєнна журналістика в Україні: професійні стандарти, виклики та ризики» є серією з десяти матеріалів, у яких послідовно розкриваються основні аспекти воєнної журналістики в Україні: психологічний стан журналістів, етика зображення війни, роль жінок у професії, механізми інформаційної війни, стандарти роботи медіа на фронті, специфіка фоторепортажу, баланс між свободою слова і безпекою, нові цифрові формати, журналістика як свідчення воєнних злочинів та питання пам'яті й майбутнього медіа. Кожен матеріал є самостійним, проте разом вони утворюють тематично пов'язаний цикл, що відображає конкретні аспекти професійної діяльності журналістів у часи повномасштабної агресії проти України.

Особливо слід наголосити на значущості авторського досвіду. Проєкт став спробою побачити війну очима журналіста, який не лише описує події, а й шукає баланс між емоційним сприйняттям, професійною відповідальністю та безпековими обмеженнями. Публікації опираються як на теоретичні джерела, так і на практичний досвід українських та міжнародних редакцій.

Тематичне спрямування матеріалів формується відповідно до актуальних інформаційних потреб аудиторії та суспільних запитів, що виникають у контексті війни, і орієнтоване на осмислення не лише окремих подій, а й ширших процесів, які визначають сучасний інформаційний вимір воєнної журналістики в Україні. Значна увага приділяється проблематиці інформаційної війни, дезінформації та довіри до джерел. У межах авторських публікацій ці питання розглядаються крізь призму досвіду українського суспільства, зокрема аналізується вплив безперервного інформаційного

поток на емоційний стан аудиторії, механізми виникнення інформаційної тривоги та зростання ролі перевірки джерел як чинника безпеки. Сучасні аналітичні підходи, підкреслюється, що інформаційна війна є системним процесом боротьби за інтерпретацію реальності, а не лише сукупністю маніпулятивних повідомлень.

Для реалізації проекту ми створили десять публікацій, які були опубліковані на онлайн-платформах Truthful Reporting та Tribun (Додатки А-Л):

1) «На передовій правди: як працюють українські військові журналісти» – стаття, що розкриває особливості роботи журналістів у зоні бойових дій, їхню роль у донесенні достовірної інформації та дотримання професійних стандартів.

2) «Медіа на лінії фронту: професійні стандарти у військовий час» – матеріал про адаптацію традиційних журналістських норм (точність, оперативність, збалансованість) до умов бойових дій.

3) «Психологічна броня журналіста: як зберегти себе під час війни» – публікація про психологічні виклики, емоційне вигорання та методи підтримки психологічного здоров'я журналістів.

4) «Цензура чи відповідальність: межа між свободою слова і військовою таємницею» – публікація про аналіз етичних та правових обмежень, пов'язаних із висвітленням інформації, що може зашкодити безпеці людей.

5) «Етика зображення війни: що можна показувати глядачу» – стаття, присвячена питанням моральних і професійних норм демонстрації кадрів із постраждалими та зони конфлікту.

6) «Інформаційна війна: боротьба» – матеріал про дезінформацію, фейки, перевірку джерел та роль журналістів у протидії маніпуляціям.

7) «Нові формати війни: Telegram, YouTube і громадянська журналістика» – розгляд сучасних цифрових платформ і способів донесення новин під час війни.

8) «Жінки у воєнній журналістиці: погляд через об'єктив» – аналіз внеску жінок-журналісток у репортажі та фотодокументацію, зміни фокусу висвітлення аспектів війни.

9) «Після перемоги: як зміниться українська журналістика» – публікація про перспективи розвитку медіа після завершення військових дій та роль журналістики у відновленні суспільства.

10) «Ціна кадру: фоторепортаж як зброя правди» – стаття про роль фоторепортажу у документуванні війни, його вплив на суспільство та використання як доказової бази у міжнародних розслідуваннях.

Публікації, які присвячені етиці зображення війни, психологічній стійкості та роботі медіа на лінії фронту, опирається на міжнародні гуманітарні норми, рекомендації професійних організацій і конкретні кейси українських репортерів. При аналізі меж допустимого показу поранених, полонених чи загиблих використано підходи, закріплені в Женевських конвенціях щодо захисту військовополонених і цивільних [1], а також у документах Reporters Without Borders і Nieman Reports, які наголошують на необхідності поєднувати правду про війну з повагою до гідності людини у кадрі [26; 29].

Статті автора про етику зображення війни й «ціну кадру» осмислюють практику українських фоторепортерів – Мстислава Чернова, Євгенія Малолетки, Дмитра «Ореста» Козацького, Олександра Гляделова, Марка Палінчака, Юлії Кочетової, Libkos та інших, чиї роботи стали впізнаваними символами війни й водночас джерелом доказів для міжнародних слідчих органів. Через ці приклади автор показує, що воєнна фотографія вже функціонує не тільки як журналістський жанр, а й як документальна основа майбутніх судових процесів.

Окремий тематичний акцент зроблено у проєкті зроблено на ролі жінок у воєнній журналістиці. У відповідній статті аналізується, як присутність жінок у репортажах з фронту, фотодокументації та в редакційній роботі змінює інтонацію висвітлення війни та зміщує фокус із героїзації до більш

глибокого відображення людського досвіду – евакуації, втрати домівки, роботи в лікарнях, догляду за пораненими. Такий підхід узгоджується з міжнародними публікаціями про етичне висвітлення конфліктів, у яких акцентується важливість значення емпатійної, «людиноцентричної» журналістики для формування відповідальної культури пам'яті. Додаткову емпіричну опору становлять матеріали Інституту масової інформації про втрати та умови роботи українських журналістів, серед яких значну частину становлять жінки-репортерки та фоторепортерки.

За жанровою специфікою серія поєднує аналітичні статті, есеїстичні роздуми, репортажні елементи та інтерпретацію чужих свідчень. Тексти про інформаційну війну, нові формати (Telegram, YouTube, громадянські медіа), етичні дилеми й стандарти роботи медіа виконані в аналітичному жанрі, де переважають узагальнення, посилання на дослідження, порівняння різних підходів і практик. Матеріали, присвячені психологічній стійкості журналістів, жінкам у професії та журналістиці як свідченню, мають есеїстичний характер із включенням елементів репортажу й опорою на реальні історії, інтерв'ю, відкриті коментарі журналістів у українських і міжнародних медіа. Текст «Ціна кадру» тяжіє до жанру розгорнутого фоторепортажного есе, де аналізуються конкретні кадри, їхній контекст та наслідки публікації. Заклучна стаття «Після перемоги» має риси програмної колонки, у якій журналістика розглядається в перспективі майбутнього – як інструмент пам'яті, правосуддя та відновлення суспільства.

Джерельна база проєкту поєднує кілька рівнів. По-перше, це аналітичні та фактчекінгові платформи, які фіксують динаміку інформаційної війни, – StopFake, VoxCheck, Texty.org.ua, Detektor Media, Bellingcat, Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Саме вони забезпечують фактичне підґрунтя для роздумів про фейки, маніпуляції, довіру до медіа й особливості споживання новин у цифровому середовищі. По-друге, використовуються звіти Reuters Institute, Reporters Without Borders, Nieman Reports, Інституту масової інформації, де узагальнено глобальні тенденції у

висвітленні війни, питання безпеки журналістів та етичні виклики сучасних конфліктів. По-третє, важливе місце займають конкретні журналістські роботи – фільм «20 Days in Mariupol» Мстислава Чернова, фотоархів «Азовсталі» Дмитра Козацького, серії репортажних фото з Маріуполя, Харкова, прифронтових територій, опубліковані Associated Press, Reuters, The Guardian, Time та іншими медіа. Нарешті, значущими є редакційні політики й пояснювальні матеріали українських медіа – Суспільного, BBC News Україна, The Kyiv Independent, які відкрито проговорюють власні стандарти роботи під час війни.

Методи збору інформації для авторських матеріалів включали аналіз відкритих документів і публікацій (офіційні рекомендації, редакційні політики, аналітичні звіти), контент-аналіз новинних стрічок та соцмереж, спостереження за реакціями аудиторії, а також фрагментарні інтерв'ю й неформальні розмови з журналістами, фоторепортерами, медіаекспертами. Така комбінація дозволила поєднати фактологічну основу, яку надають дослідження та звіти, з живим досвідом людей, які щодня працюють у зоні бойових дій чи в інформаційному полі, що безпосередньо залежить від фронтних подій. У результаті кожна публікація спирається не лише на особисті судження автора, а й на перевірені емпіричні й аналітичні підстави.

Підсумовуючи, кожен матеріал авторського проєкту спрямований не лише на інформування аудиторії, але й на розвиток критичного мислення щодо подій, розуміння складності інформаційного простору під час війни та усвідомлення ролі журналіста. Особливий акцент зроблено на поєднанні аналітичного підходу з художньо-репортажними техніками: тексти та фоторепортажі побудовані так, щоб аудиторія могла поринути в атмосферу подій і водночас отримати достовірну та структуровану інформацію.

Проєкт також акцентує увагу на емоційному та психологічному аспектах роботи журналістів. Публікації, які стосуються психологічних викликів і професійної етики, висвітлюють не лише зовнішні аспекти війни, але й внутрішній досвід працівників медіа, які перебувають безпосередньо у зоні

бойових дій. Завдяки цьому формується більш комплексне уявлення про специфіку журналістської діяльності в умовах конфлікту та вирізняється необхідність підтримки журналістів у найрізноманітніших аспектах – від технічного забезпечення до психологічної допомоги. Крім того, окрема увага приділена важливості дотримання етичних норм, що є критично значущим під час роботи з делікатними темами чи зображеннями постраждалих. Це допомагає знаходити правильний баланс між оперативністю, достовірністю та гуманністю.

Не менш важливим є використання новітніх медійних форматів і технологій, інтегрованих у проєкт. Матеріали, присвячені платформам Telegram, YouTube та феномену громадянської журналістики, демонструють, як сучасні цифрові інструменти сприяють швидкому поширенню інформації та взаємодії між журналістами, свідками подій і локальними громадами.

Гендерний аспект та внесок жінок у воєнну журналістику займають важливе місце у проєкті. Аналіз показує, що участь жінок у висвітленні бойових дій не лише розширює підхід до подачі матеріалів, але і впливає на вибір тем, акцентів і тону.

2.2. Дотримання професійних стандартів у роботі журналістів під час війни та їх відображення в авторських матеріалах

Питання професійних стандартів у воєнній журналістиці є центральним для всього авторського проєкту, оскільки саме стандарти точності, балансу, етичності й безпеки відрізняють відповідальну журналістику від пропаганди або емоційного контенту, що може завдати шкоди. У дослідженні професійні норми розглядаються не абстрактно, а через те, як їх намагаються дотримуватися українські журналісти в реальних умовах повномасштабної війни, і як ці підходи відображені у власних публікаціях.

Ключовою вимогою є точність, оперативність і верифікація інформації. Фактчекінгові організації StopFake, VoxCheck і Bellingcat неодноразово доводили, що навіть один неперевірений заголовок або емоційний допис можуть стати підсилювачем дезінформації, якщо їх підхоплюють великі аудиторії [6; 34; 44]. У авторських матеріалах проєкту «Воєнна журналістика в Україні: професійні стандарти, виклики та ризики» ці вимоги реалізуються через систематичне посилання на офіційні джерела, аналітичні звіти, дослідження міжнародних організацій, а також через обережне використання свідчень очевидців і матеріалів із соціальних мереж.

У публікаціях, присвячених інформаційній війні та роботі медіа на лінії фронту, акцентовано на необхідності багатоетапної перевірки фактів і критичного ставлення до непідтверджених повідомлень, що відповідає рекомендаціям провідних фактчекінгових ініціатив. Також у публікаціях уникаються узагальнення, емоційно забарвлені оцінки і некоректні формулювання, які могли б викривити зміст подій або створити хибне уявлення про їх перебіг. Особливо це проявляється в матеріалах, присвячених роботі журналістів у зоні бойових дій та аналізу меж між свободою слова і військовою таємницею. Цей підхід узгоджується з висновками Reuters Institute, де наголошується, що в умовах «інфошуму» головним ресурсом журналіста стає довіра, а довіра вибудовується через послідовну перевірку кожного факту, навіть за рахунок швидкості публікації [31].

У процесі підготовки матеріалів враховується необхідність дотримання балансу думок і подання інформації в належному контексті. Застосовуються підходи, що передбачають розмежування фактичних відомостей і коментарів, а також чітке позначення позицій учасників інформаційного процесу. В авторських публікаціях реалізується розмежований підхід до представлення джерел інформації, зокрема розрізняються висловлювання журналістів, експертів, учасників подій та очевидців. Окрему увагу приділено поясненню обмежень у представленні окремих позицій, що зумовлено специфікою

тематики та наявністю перевірених фактів, які не потребують альтернативного трактування.

Окремий блок стандартів стосується відповідальності та інформаційної безпеки. Детектор Медіа, Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, редакції провідних медіа системно наголошують, що публікація даних про розташування військових частин, результатів влучань по інфраструктурі, роботи ППО або евакуаційні коридори може бути використана ворогом для коригування ударів. Тому в українській журналістській спільноті поступово сформувалася практика «відкладеної публікації»: певні кадри або деталі описуються лише після офіційного дозволу або коли їх розкриття вже не становить прямої загрози.

У статтях про медіа на лінії фронту та про цензуру/відповідальність цей підхід детально аналізується й підтримується як форма добровільного професійного саморегулювання, що не суперечить свободі слова, а захищає життя людей. Також у матеріалах чітко визначається відповідальність журналіста за можливі наслідки публікацій, зокрема ризики розкриття військової інформації, що може бути використана ворогом.

Важливим стандартом у воєнний час є етична відповідальність під час створення матеріалів. Женевські конвенції фіксують заборону публічного приниження полонених і зобов'язують сторони конфлікту захищати гідність цивільного населення навіть у найскладніших умовах. Reporters Without Borders і Nieman Reports у своїх рекомендаціях щодо висвітлення воєнних конфліктів підкреслюють, що журналісти мають уникати перетворення страждань на «спектакль» та мислити не лише категоріями новинної цінності, а й категоріями поваги до постраждалих [26; 29].

У інтерв'ю для міжнародних медіа Влада та Костянтин Ліберови неодноразово наголошували, що для них головним критерієм публікації є збереження гідності людини в кадрі, навіть якщо це означає втрату «сенсаційності» знімка. У авторських статтях про етику зображення війни та «ціну кадру» системно аналізуються приклади, коли українські фоторепортери

свідомо відмовлялися від публікації найбільш травматичних кадрів або шукали ракурс, що дозволяє показати наслідки обстрілу, не ідентифікуючи жертв без їхньої згоди рідних. Саме на такі підходи орієнтується автор, аналізуючи власну позицію щодо допустимих меж показу насильства, крові, тіл загиблих.

Психологічна безпека журналістів є ще однією складовою професійних стандартів, хоча формально вона рідко прописана в редакційних документах. Ініціативи Nieman Reports, Reporters Without Borders та Інституту масової інформації підкреслюють, що робота з травмою, постійним ризиком та свідченнями воєнних злочинів призводить до вторинної травматизації, вигорання, синдрому «провини вижившого» [26; 29]. У статті «Психологічна броня журналіста» показується, як українські репортери й фоторепортери намагаються будувати неформальні системи підтримки: розмови з колегами, звернення до психологів, внутрішні редакційні домовленості щодо ротації у найважчих відрядженнях. У матеріалі акцентується на важливій тезі: якість журналістського продукту напряму залежить від психічного стану людей, які його створюють, тому турбота про них є не лише гуманним, а й професійним обов'язком.

Усі перелічені стандарти – точність, баланс, інформаційна й фізична безпека, етичність і психологічна стійкість – у роботі автора не залишаються суто теоретичними. Вони стають критеріями для аналізу авторських матеріалів. Аналізуючи цикл із десяти статей, автор відверто фіксує, де йому вдалося дотриматися високих вимог до перевірки фактів, де були обґрунтовані рішення не оприлюднювати надто деталізовані описи чи візуальні сцени, а де, навпаки, у майбутньому потрібна більша кількість джерел, ширший спектр позицій або консультації з фахівцями з гуманітарного права й психології. Таким чином, проєкт демонструє не лише опис того, як працюють інші журналісти, а й рефлексію щодо власної практики, вписуючи індивідуальний досвід автора у ширший контекст розвитку професійних стандартів воєнної журналістики в Україні.

2.3. Виклики та ризики, з якими зіштовхуються журналісти під час підготовки матеріалів (та їх відображення в авторському проєкті)

Робота журналіста на війні перебуває на межі фізичної небезпеки, інформаційних обмежень, психологічного тиску та етичної відповідальності, і саме ці чинники формують специфіку авторського проєкту. Українські та міжнародні організації, зокрема Committee to Protect Journalists, Reporters Without Borders та Інститут масової інформації, наголошують, що повномасштабна війна в Україні стала одним із найбільш небезпечних середовищ у світі для роботи журналіста: починаючи з 2022 року, зафіксовано десятки загиблих, сотні поранених і безліч випадків цілеспрямованих атак на пресу.

Одним із основних викликів є фізична небезпека. Робота в зоні бойових дій пов'язана з прямими ризиками для життя й здоров'я журналістів: обстрілами, мінною небезпекою, раптовою зміною ситуації, відсутністю шляхів евакуації. На відміну від мирного часу, журналіст у зоні війни перебуває у таких самих небезпечних умовах, як і цивільне населення, а інколи й військові. Журналісти Associated Press та Reuters писали, що під час обстрілів Маріуполя у 2022 році вони працювали під прямим прицілом, а російські війська, за словами Мстислава Чернова, «полювали на них як на носіїв правди», усвідомлюючи силу знятого матеріалу. У статті «На передовій правди: як працюють українські воєнні журналісти» акцентовано на тому, що фізичний ризик є невід'ємною складовою професії у воєнний час, а безпека журналіста стає умовою не лише особистого виживання, а й збереження можливості інформувати суспільство.

Другим ключовим викликом є обмеження доступу до інформації, що стало складовою інформаційної безпеки держави. Багато редакцій, включно із Суспільним, BBC та The Kyiv Independent, відкрито говорять про те, що працюють із суворими правилами: не показувати роботу ППО в реальному

часі, не фіксувати місця влучань, не розкривати присутність військових на об'єктах цивільної інфраструктури. Центр стратегічних комунікацій наголошує, що навіть «невинні» кадри можуть розкривати геолокацію або масштаби руйнувань, які ворог використовує для коригування вогню.

Воєнний стан передбачає низку обмежень на поширення інформації, яка може зашкодити обороноздатності держави. Для журналіста це створює важкий вибір між правом суспільства на інформацію та відповідальністю за безпеку людей. В рамках проєкту в якому створювалися матеріали автор свідомо дотримувався зазначених вимог: у статтях немає точних географічних координат, не описуються тактичні дії підрозділів, не наводяться чутливі деталі, що можуть нашкодити операціям ЗСУ. У статті «Цензура чи відповідальність: межа між свободою слова і військовою таємницею» автор показує, що у воєнних умовах самоконтроль журналіста є проявом професійної зрілості та професійності, а не обмеженням свободи слова.

Окрему групу викликів у воєнній журналістиці є комунікації з військовими, медичними працівниками, рятувальниками й очевидцями. Досвід міжнародних медіа свідчить, що небажання співрозмовників давати коментарі або зніматися на камеру не слід інтерпретувати як прояв недовіри до журналіста. Репортери The Guardian, Associated Press та NPR зазначають, що така поведінка найчастіше є наслідком пережитої травми, втрати або емоційного й фізичного виснаження. У авторських текстах ці ситуації теж описані: люди погоджувалися на коментарі лише після отримання гарантій безпеки, чи/і анонімності, інші виявляли емоційну нестабільність, що вимагало від журналіста обережного підходу. Такий досвід узгоджується з рекомендаціями Dart Center for Journalism & Trauma, де зазначається, що найважливіше – «не ставити історію вище гідності людини». У авторських матеріалах «Жінки, які фіксують війну» та «Психологічна броня» наголошується, що в умовах війни найбільш професійним і відповідальним рішенням інколи стає відмова від інтерв'ю, зміна формату комунікації або перенесення розмови на безпечніші умови для співрозмовника.

Одним із найсерйозніших викликів для українських журналістів під час повномасштабної війни є психологічна травматизація, яка практично неминуха через постійний контакт із насильством, руйнуванням і людським стражданням. Відомі міжнародні видання, зокрема Columbia Journalism Review, описують досвід репортерів як «постійне балансування між професійним обов'язком і особистою вразливістю», коли журналіст одночасно виступає як свідок подій, громадянин та людина, що переживає війну.

У численних інтерв'ю журналісти, зокрема Ліберови, поділялися з The Guardian та The New York Times, що «найскладніше не зробити кадр, а жити з ним після», адже психологічні наслідки травми можуть проявлятися через тижні або навіть місяці після події. Це явище включає переживання постійного стресу, емоційного виснаження, підвищену тривожність, що негативно впливає на здатність виконувати професійні завдання. У межах авторського журналістського проєкту ця проблема також активно відображена. Матеріали підкреслюють емоційне виснаження журналістів, апатію, втому від постійного моніторингу новин та соціальних мереж, а також важливість відпочинку для збереження професійної працездатності. У статтях «Психологічна броня журналіста» та «На передовій правди» зазначено про методи, які дозволяють журналістам підтримувати психологічну стабільність: регулярні паузи, взаємопідтримка колег, консультації з психологами та використання технік психологічної саморегуляції.

Крім того, у матеріалах проєкту показано, що травматизація журналіста не обмежується лише його особистим станом – вона впливає на якість роботи, сприйняття інформації та здатність об'єктивно висвітлювати події. Таким чином, авторський досвід підкреслює, що психологічна безпека журналіста є невід'ємною частиною професійних стандартів у війсьній журналістиці, адже без її забезпечення неможливо дотримуватися принципів достовірності, збалансованості та етичності подачі матеріалу.

Інформаційні ризики є окремим та надзвичайно важливим аспектом роботи журналістів під час війни. У сучасних умовах кореспонденти часто

стикаються з постійним потоком дезінформації, маніпулятивних повідомлень і спроб підриву довіри до медіа. Навіть досвідчені репортери можуть ставати мішенню для фейкових акаунтів, ботів або неправдивих «очевидців», які поширюють неправдиві відео, фотографії. Дослідження та публікації платформ VoxCheck, Bellingcat та Reuters Fact Check показують, що боротьба з подібними загрозами стає невід’ємною частиною щоденної роботи журналіста [35; 6]. У межах авторського проєкту матеріали висвітлюють способи протидії інформаційним ризикам. Зокрема, у статті «Інформаційна війна: боротьба» автор описує метод для перевірки фотографії та відео перед використанням у матеріалі: застосування інструментів пошуку, аналіз метаданих, консультації з фактчекерами та експертами з цифрової безпеки. Цей процес стає невід’ємною частиною щоденної роботи журналіста, адже без ретельної перевірки неможливо гарантувати достовірність публікації та захистити аудиторію від маніпуляцій, пропаганди.

Важливим викликом є також події, коли журналіст бачить подію, яку неможливо зафіксувати без шкоди для людей – наприклад, евакуацію поранених, обличчя загиблих військових, дітей чи полонених. Geneva Conventions і RSF попереджають про небезпеку такої зйомки – і не лише юридичну, а й моральну [20]. У матеріалі про етику зображення війни автор цитує Юлію Кочетову, яка зазначає, що фотограф повинен «поставити гідність людини вище за сюжет», навіть якщо кадр втрачає свою «сенсаційність».

Усі ці виклики не розглядаються як зовнішній контекст – вони інтегровані у структуру авторського досвіду, що визначає як організацію, так і стилістичну інтонацію створених матеріалів. У проєкті відсутні статті, написані виключно «зі студії» або з абстрактною позицією; кожен текст відображає реальні обмеження, психологічні навантаження, відповідальність та ризики, з якими стикаються українські журналісти, зафіксовані у їхніх інтерв’ю для міжнародних медіа. Завдяки цьому авторський проєкт набуває високої ступені автентичності, оскільки не лише аналізує практику інших журналістів, а й репрезентує власний досвід у контексті професійних викликів

та етичних дилем. Такий підхід дозволяє створити комплексне уявлення про специфіку воєнної журналістики в Україні, демонструючи, як особистий та колективний досвід взаємопов'язані у формуванні медійного нарративу.

2.4. Порівняльний аналіз авторських матеріалів з типовими практиками воєнної журналістики

Порівняльний аналіз авторських матеріалів із типовими практиками воєнної журналістики дає змогу оцінити рівень відповідності публікацій сучасним медіастандартам, виявити сильні й проблемні аспекти професійної діяльності, а також узагальнити набутий практичний досвід. Ми проаналізували авторські публіцистично-журналістські матеріали (Додаток А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, И, К, Л), які присвячені роботі медіа в умовах війни, етичним викликам, інформаційній безпеці, візуальній журналістиці, психологічній стійкості журналістів і трансформації професії у цифрову епоху.

У процесі роботи над авторськими матеріалами особлива увага приділялася відповідності матеріалів професійним стандартам воєнної журналістики. Авторські тексти загалом відповідають ключовим принципам сучасних медіа – точності, достовірності, відповідальності та чіткому розмежуванню фактів і оцінок. Це відповідає підходам, які застосовуються у провідних міжнародних медіа, зокрема BBC, Associated Press та The Kyiv Independent, де наголошується на важливості подачі перевіреної інформації в умовах війни, оскільки поширення неправдивих матеріалів є вкрай небезпечним під час війни.

Значною мірою відповідність стандартам забезпечувалася системною роботою з джерелами та використанням рекомендацій фактчекінгових організацій, таких як StopFake, VoxCheck, Texty, Bellingcat. У матеріалах уникалося поширення неперевірених даних, узагальнень без доказів і маніпулятивних формулювань, що є важливим у контексті інформаційної війни.

Серед основних практик, які використовують журналісти при висвітленні подій збройних конфліктів варто виділити:

1) висвітлення бойових дій та робота на фронті. У авторських матеріалах ця практика доповнена фокусом на психологічному стані журналістів, зокрема в статтях «На передовій правди» та «Медіа на лінії фронту». Автор акцентує увагу не лише на зборі інформації, а й на необхідності самозбереження та підтримки команди, що у звичайних воєнних репортажах не завжди висвітлюється.

2) дотримання етичних принципів. Авторські матеріали, зокрема «Етика зображення війни» та «Цензура чи відповідальність», описують етичні аспекти, пов'язані з демонстрацією постраждалих, і пропонують конкретні методи уникнення шкоди: анонімність учасників, погодження на публікацію з постраждалими, обмеження даних, завдяки яким можна ідентифікувати локацію.

3) фокус на соціальному та гендерному прояві. У авторському проєкті, зокрема у статті «Жінки у воєнній журналістиці», акцент зроблено на специфіці роботи жінок, їхньому впливі на репортаж, а також на важливості емпатійної журналістики. Такий підхід демонструє, що сучасна воєнна журналістика може поєднувати класичні стандарти з фокусом на індивідуальні історії.

4) психологічна стабільність. У матеріалі «Психологічна броня журналіста» акцентується на психологічних викликах: емоційне виснаження, травматизація, інформаційна тривога. Такий підхід підтверджує важливість дотримання та контроль психологічної стійкості репортерів, які перебувають у зоні бойових дій.

Порівняльний аналіз продемонстрував, що однією з ключових сильних сторін авторських матеріалів є їх аналітичність і здатність до системного осмислення теми війни. Тексти не обмежуються фіксацією подій, а розкривають ширший контекст – інформаційний, психологічний, етичний і професійний. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям воєнної

журналістики, у межах яких журналіст виступає не лише як репортер, а і як спеціаліст, який пояснює складні соціальні процеси.

Окремо варто відзначити етичну складову авторських матеріалів. Зокрема, в публікаціях про відповідальність подачі інформації, фоторепортаж та межі зображення насильства наголошується на неприпустимості перетворення людського страждання на сенсаційний контент. Ця позиція відповідає нормам міжнародного гуманітарного права, рекомендаціям Reporters Without Borders, Nieman Reports та практикам відомих воєнних фотографів і журналістів. Якісна воєнна журналістика базується на принципах, які полягають у тому, щоб фокус матеріалів був на причинах та наслідках збройних конфліктів, а не на деталізованому описі травм, смертей, емоцій, страждань людей. Ця позиція корелює з рекомендаціями Geneva Conventions щодо захисту гідності цивільних та полонених [20; 1], а також із етичними нормами Reporters Without Borders і Nieman Reports, де прямо вказано, що журналіст має мислити категоріями гуманності [26; 29]. Тому в матеріалах автор відмовлявся від надто деталізованих описів смерті, страждань або тіл загиблих, навмисно фокусуючись на контексті, причинах і наслідках – так, як це роблять Юлія Кочетова, Ліберови та Мстислав Чернов.

Сильною стороною також є увага до людській історії під час війни. У матеріалах про жінок у воєнній журналістиці та психологічну стійкість журналістів використовується підхід, який дозволяє показати досвід людей, але при цьому, не завдаючи їм додаткової шкоди. Це відповідає рекомендаціям Dart Center for Journalism & Trauma та Columbia Journalism Review щодо роботи з травматичними темами, а саме вони наголошують, що емпатійний погляд дозволяє аудиторії краще зрозуміти глибину травми і водночас не завдати додаткової шкоди героям матеріалів.

Водночас аналіз виявив і низку типових обмежень, притаманних авторському циклу. Насамперед це недостатня кількість первинних інтерв'ю. Хоча у текстах активно використовуються відкриті джерела та публічні висловлювання журналістів і фотографів (Чернова, Кочетової, Ліберових,

журналістів Суспільного та The Kyiv Independent), власні інтерв'ю могли б значно покращити матеріали й надати їм унікальності. Крім того, у майбутньому доцільним є розширення кола експертів, залучених до матеріалів, зокрема через включення позицій юристів, фахівців з гуманітарного права та представників військових структур. Це дозволить досягти більшого балансу подачі інформації. Також ми виокремлюємо потребу у вдосконаленні навичок OSINT-верифікації, зокрема аналізу відео, метаданих і геолокації, що відповідає високим стандартам роботи міжнародних розслідувальних команд, оскільки Bellingcat, Reuters Fact Check та First Draft News працюють за дуже високими стандартами цифрової верифікації.

Узагальнюючи результати порівняльного аналізу, можна стверджувати, що авторські матеріали загалом відповідають типовим практикам сучасної воєнної журналістики та демонструють сформований професійний підхід до роботи з воєнною тематикою. Поєднання аналітики, уваги до людських історій і дотримання стандартів достовірності свідчить про формування професійності журналіста.

Водночас самоаналіз показує чітке усвідомлення подальшого розвитку – поглиблення інтерв'юерських навичок, розширення джерельної бази, вдосконалення OSINT-інструментів і робота з психологічною стійкістю. Таким чином, авторський проєкт можна розглядати не лише як сукупність окремих публікацій, а як практичний досвід, який поєднує теоретичні засади воєнної журналістики з реальними викликами роботи в умовах війни та формує основу для подальшого професійного розвитку.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

У другому розділі ми зробили детальний практичний аналіз власного журналістського циклу, що складається з десяти матеріалів, присвячених ключовим аспектам воєнної журналістики. Ця робота дала змогу не лише описати вибрані теми, але й критично оцінити свій підхід до висвітлення

війни, відповідність професійним стандартам та складнощам, які визначають роботу журналіста в умовах повномасштабної агресії проти України.

На етапі опису матеріалів ми наголосили, що тематика відображає найактуальніші виклики, з якими сьогодні стикаються українські медіа. Ми свідомо обирали теми, які пов'язані з питаннями дезінформації, етики, безпеки, документування злочинів, роботи фоторепортерів та психологічної стійкості. Усі матеріали базувалися на основі реальної аналітики StopFake, VoxCheck, Texty, Detector Media та Центру стратегічних комунікацій, а також на досвіді міжнародних дослідницьких інституцій – Reuters Institute, RSF, Nieman Reports.

Аналіз дотримання професійних стандартів показав, що ми послідовно інтегрували у свої матеріали ключові принципи: точність, верифікацію фактів, баланс думок, етичність і інформаційну безпеку. У текстах було дотримано вимоги BBC, AP і The Kyiv Independent щодо перевірки джерел і чіткого поділу між фактами та інтерпретаціями. Зокрема було прийнято рішення, щодо обмеження в деталізації, особливо там, де йшлося про чутливу інформацію або сцени, які можуть завдати шкоди героям матеріалів чи створити загрозу для військових. Такий підхід відповідає рекомендаціям Geneva Conventions, RSF та редакцій Суспільного, оскільки відповідальність у роботі з інформацією стала центральною характеристикою проєкту.

Під час роботи, ми детально описали ті труднощі, з якими зіштовхнулися українські журналісти. Досвід репортерів AP, Reuters і Guardian свідчить, що робота на війні – це постійна взаємодія з небезпекою, емоційним перевантаженням і непередбачуваністю. Під час написання матеріалів автор орієнтувався на досвід очевидців та спеціалістів сфери медіа: розповіді Чернова про перебування під прицілом, на свідчення Ліберових про моральні дилеми під час зйомки, на позицію Юлії Кочетової щодо необхідності ставити людську гідність вище візуальної сенсаційності. Під час аналізу авторських матеріалів, ми виокремили аспект роботи з воєнною тематикою, який полягає

у тому, що потрібно володіти не лише професійними навичками, а й уміти зберігати людяність, витримку та психологічний баланс.

Оцінюючи сильні сторони автора публікацій, які створювалися під час реалізації проєкту, варто зазначити, що вдалося створити матеріали, які відповідають сучасним вимогам воєнної журналістики. Автор продемонстрував уміння працювати з великою кількістю джерел, аналізувати їх критично та будувати аргументацію на основі перевірених фактів, також вдалося поєднати аналітичність із емпатійністю, документальність – із повагою до людини, інформаційну точність – із етичністю. Необхідно підмітити, що створені статті не копіюють чужі моделі, а формують власний стиль, у якому центральне місце займає відповідальність перед суспільством.

Попри численні сильні сторони, ми виокремили слабкі. Під час роботи бракувало більшої кількості первинних інтерв'ю – це той напрям, який необхідно обов'язково розвивати надалі. Є необхідність удосконалити навички OSINT-перевірки, щоб працювати із візуальними матеріалами на рівні, який демонструють Bellingcat і Reuters Fact Check. Також варто розширити спектр експертних позицій – залучати юристів, військових аналітиків та психологів, щоб матеріали були унікальними та багатогранними.

Підсумовуючи, робота над другим розділом стала не лише аналітичною складовою кваліфікаційної роботи, а й важливим етапом професійного становлення. В процесі дослідження теоретичні підходи були поєднані з практичним досвідом українських журналістів, а авторські матеріали інтегровані у ширший контекст щодо достовірності інформації в умовах війни. Розділ демонструє, що воєнна журналістика – це насамперед професійна відповідальність перед аудиторією, героями репортажів та суспільством у цілому. Водночас підкреслюється, що ефективне виконання цієї ролі потребує постійного балансу між оперативністю, етикою та безпекою журналіста. Саме це усвідомлення є ключовим результатом проведеного дослідження, оскільки визначає підхід до підготовки матеріалів та формує

внутрішню професійну позицію, необхідну для роботи у складних і небезпечних умовах.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено аналіз воєнної журналістики в Україні, як окремого напрямку сучасних медіа, поєднавши теоретичні засади професії з практичним досвідом створення матеріалів у період повномасштабної збройної агресії. Дослідження дозволило не лише проаналізувати ключові стандарти, ризики й етичні виклики, а й усвідомити внутрішню логіку професійної діяльності, яка в умовах війни функціонує одночасно як інструмент інформування, документування, протидії дезінформації та збереження історичної пам'яті.

У першому розділі було з'ясовано, що воєнна журналістика є специфічною галуззю журналістської діяльності, яка функціонує в умовах небезпеки та інформаційного тиску і поєднує репортаж, аналітику, документалістику, розслідування, візуальні формати, фактчекінг і OSINT-підходи. Встановлено, що її ключовими ознаками є високий рівень відповідальності, необхідність швидкого прийняття рішень, складність верифікації інформації та значне психологічне навантаження на журналістів. Доведено, що воєнна журналістика перебуває на межі між правом суспільства на інформацію, вимогами безпеки та дотриманням міжнародного гуманітарного права. Дослідження Geneva Conventions, RSF і CPJ підтверджують, що журналіст у зоні бойових дій має особливий правовий статус і пов'язаний з низкою етичних та юридичних обмежень.

Аналіз розвитку української воєнної журналістики показав, що вона має історичну базу функціонування, проте сучасна модель формувалася після 2014 року та зазнала докорінних змін після 24 лютого 2022 року. Повномасштабна війна зумовила зміну жанрового аспекту, зросла роль документування воєнних злочинів, а також посилено значення фактчекінгу й протидії дезінформації. Українська воєнна журналістика в цей період набула не лише інформаційного, а й історичного та правового виміру. Проблематика дезінформації та інформаційних операцій розглянута як центральний аспект дослідження. Дані StopFake, VoxCheck, Texty, CSCIS та Reuters Institute демонструють, що

російська пропаганда реалізується не лише через фейкові новини, а й через маніпулятивні наративи, виривання фактів із контексту й створення емоційного тиску на аудиторію. У таких умовах журналісти опиняються під подвійною відповідальністю: інформувати суспільство й одночасно протидіяти інформаційним атакам, здатним впливати на хід війни.

Важливу роль у дослідженні відіграли професійні стандарти та етичні принципи. Встановлено, що сучасна воєнна журналістика базується на суворому дотриманні точності, перевірки фактів, відокремлення фактів від оцінок, коректного використання візуального контенту, захисту гідності постраждалих та уникненні дій, які можуть завдати шкоди військовим або цивільним. Практика AP, Reuters, BBC та The Guardian демонструє, що навіть сильний матеріал втрачає значення, якщо створює ризики для людей або стає інструментом пропаганди.

Другий розділ присвячено практичному застосуванню теоретичних підходів. Аналіз авторських матеріалів показав свідомий підхід до вибору тем, критичну перевірку джерел, делікатність у роботі з героями та дотримання вимог інформаційної безпеки. Проведена робота дозволила виявити сильні сторони (аналітичність, структурність, повага до героїв) та напрями подальшого розвитку: ширше використання первинних інтерв'ю, удосконалення навичок OSINT, розширення експертної бази.

Окрему увагу приділено викликам і ризикам воєнної журналістики. Реальні свідчення Чернова, Малолетки, Кочетової, Лібероса та журналістів The New York Times, NPR і AP демонструють, що війна є небезпечною не лише для військовослужбовців, а й для журналістів. Дослідження показало, що ключовими викликами для журналістів у воєнний час залишаються фізична небезпека, психологічні травми, інформаційні обмеження, ризик маніпуляцій і пропаганди, а також етична відповідальність за наслідки публікацій. Водночас саме усвідомлення цих ризиків сприяє формуванню більш відповідальної та зрілої моделі воєнної журналістики.

Отже, воєнна журналістика в Україні перетворилася на ключовий елемент інформаційної оборони та міжнародної комунікації держави. Завдяки діяльності українських журналістів світ отримав достовірні свідчення про Бучу, Маріуполь, Ірпінь, про злочини та спротив, про силу людей і ціну свободи.

Проведене дослідження підкреслює, що журналістика – це не лише оперативність і сенсаційність, а професійна відповідальність, точність, етика та людяність. Воєнна журналістика потребує здатності залишатися чесною навіть у хаосі війни та готовності працювати в умовах, де слово стає невід’ємною частиною боротьби за правду. Розуміння цих принципів формує основу для подальшого професійного розвитку та забезпечує внесок у документування сучасної історії України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Additional Protocol I to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts. International Committee of the Red Cross. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977> (date of application: 01.12.2025).
2. Allan S. Visual War Journalism: Bearing Witness in Digital Times. Digital Journalism. 2024. T. 12, № 7. С. 1234–1254. DOI: 10.1080/21670811.2024.2443153.
3. Amnesty International. URL: <https://www.amnesty.org> (date of application: 01.12.2025).
4. Associated Press. URL: <https://www.ap.org> (date of application: 01.12.2025).
5. Editorial Guidelines: Conflict Reporting. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/editorialguidelines> (date of application: 01.12.2025).
6. Bellingcat. URL: <https://www.bellingcat.com> (date of application: 01.12.2025).
7. Center for Strategic Communications and Information Security. Аналітичні матеріали. URL: <https://spravdi.gov.ua> (date of application: 01.12.2025).
8. Chernov M. Матеріали Associated Press про Маріуполь. URL: <https://apnews.com> (date of application: 01.12.2025).
9. Columbia Journalism Review. URL: <https://www.cjr.org> (date of application: 01.12.2025).
10. Committee to Protect Journalists. URL: <https://cpj.org> (date of application: 05.12.2025).
11. Dart Center for Journalism & Trauma. URL: <https://dartcenter.org> (date of application: 05.12.2025).
12. EUvsDisinfo. URL: <https://euvsdisinfo.eu> (date of application: 05.12.2025).

13. First Draft. Verification Handbook: War Reporting Edition. URL: <https://firstdraftnews.org> (date of application: 05.12.2025).
14. Fröhlich N. Journalism under Fire: Media Practices in Armed Conflicts. London : Routledge, 2018. 224 p.
15. OSINT Tools for Ukraine War Coverage. Global Investigative Journalism Network. URL: <https://gijn.org> (date of application: 05.12.2025).
16. Gouse V., Valentin-Llopis M., Nyamwange B. An investigation of the conceptualization of peace and war in peace journalism studies of media coverage of national and international conflicts. Journalism Studies. 2018. Vol. 12, Issue 4. DOI: <https://doi.org/10.1177/175063521881091>
17. Harvard Kennedy School, Shorenstein Center. Misinformation Review. URL: <https://misinforeview.hks.harvard.edu> (date of application: 07.12.2025).
18. Høiby M. War and Military Journalism. The SAGE Encyclopedia of Journalism. URL: <https://sk.sagepub.com> (date of application: 07.12.2025).
19. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org> (date of application: 17.12.2025).
20. International Committee of the Red Cross. Geneva Conventions and their commentaries. Geneva : ICRC, 1949–2025. URL: <https://www.icrc.org/en/law-and-policy/geneva-conventions-and-their-commentaries> (date of application: 07.12.2025).
21. Safety of Journalists in Armed Conflicts. URL: <https://ipi.media> (date of application: 07.12.2025).
22. Khomenko O. (Libkos). Інтерв'ю про роботу на передовій. URL: <https://www.instagram.com/libkos> (дата звернення: 15.12.2025).
23. Kochetova Y. Інтерв'ю про етичну фотографію війни. URL: https://www.instagram.com/yulia_kochetova (дата звернення: 15.12.2025).
24. Lovelace A. G. The New History of War Reporting: A Historiographical Perspective on the Role of the Media and War. Journalism Studies. 2023. DOI: 10.1080/08821127.2023.2165195

25. Maloletka E. Документування воєнних злочинів у Маріуполі. Associated Press. URL: <https://apnews.com> (дата звернення: 15.12.2025).
26. Nieman Reports. URL: <https://niemanreports.org> (date of application: 07.12.2025).
27. NPR. URL: <https://www.npr.org> (date of application: 15.12.2025).
28. OSCE. URL: <https://www.osce.org> (date of application: 07.12.2025).
29. Reporters Without Borders. URL: <https://rsf.org> (date of application: 15.12.2025).
30. Reuters Fact Check. Verification reports. URL: <https://www.reuters.com/fact-check> (date of application: 07.12.2025).
31. Reuters Institute for the Study of Journalism. Digital News Report 2023–2024. URL: <https://www.digitalnewsreport.org> (date of application: 07.12.2025).
32. War Photography and Safety Protocols. Reuters. URL: <https://www.reuters.com> (date of application: 07.12.2025).
33. Ross H. Journalism of Conflict. Boston : IMS, 2004. 22 p.
34. StopFake. Аналітичні огляди російської дезінформації щодо України. URL: <https://www.stopfake.org> (дата звернення: 12.12.2025).
35. Photographing civilians during war. Taylor-Lind A. URL: <https://www.anastasiataylorlind.com> (date of application: 12.12.2025).
36. Texty.org.ua. Дослідження дезінформаційних кампаній. URL: <https://texty.org.ua> (дата звернення: 15.12.2025).
37. Інтерв'ю з українськими воєнними репортерами. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com> (date of application: 15.12.2025).
38. Editorial Policy and Verification Protocols. The Kyiv Independent. URL: <https://kyivindependent.com/about-us> (дата звернення: 15.12.2025).
39. The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com> (date of application: 15.12.2025).
40. The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com> (date of application: 15.12.2025).

41. Tumber S., Webster F. Journalists under Fire: Information War and Journalistic Practices. London : Sage, 2006. 192 p.
42. UN Human Rights Office. . URL: <https://www.ohchr.org> (date of application: 15.12.2025).
43. Velchev A. The Role of Media and Technology in Contemporary Warfare. Journal of Information Policy. 2025. Т. 15, № 1. С. 7–28. DOI: <https://doi.org/10.5325/jinfopoli.15.2024.0007>
44. VoxCheck. URL: <https://voxcheck.org> (дата звернення: 15.12.2025).
45. Акоюн К. Медіаетика воєнного часу: військова журналістика в українсько-російській війні. Functioning of the Ukrainian media during martial law in Ukraine. Riga: Baltija Publishing, 2023. С. 5–18. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-270-8-1>
46. Військова журналістика. Український аспект / уклад. І. М. Копотун та ін. Київ : ВД «Професіонал», 2023. 676 с.
47. Горевалов С. І. Військова журналістика України: історія і сучасність. Львів : Військовий інститут при ДУ «Львівська політехніка», 1998. 338 с.
48. Детектор Медіа. Аналітика щодо пропаганди та медіавпливів. URL: <https://detector.media> (дата звернення: 15.12.2025).
49. Європейська політика пам'яті : навч. посіб. / О. Тупахіна та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 262 с.
50. Журналіст і (НЕ) безпека : посібник / Інститут масової інформації. Київ : ІМІ, 2016. 84 с.
51. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації. Київ : Компанія «ВАІТЕ», 2016. 118 с.
52. Інститут масової інформації. Безпека журналістів під час війни. URL: <https://imi.org.ua> (дата звернення: 15.12.2025).
53. Кодекс етики українського журналіста. Комісія з журналістської етики. URL: <https://cje.org.ua/ua/ethics-codex/> (дата звернення: 12.12.2025).

54. Кость С. Журналістика і війна : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 414 с.
55. Лабораторія журналістики суспільного інтересу. Етика висвітлення війни. URL: <https://www.jlab.org.ua> (дата звернення: 15.12.2025).
56. Левченко О., Білан О. Телевізійна журналістика в умовах воєнного стану. Вісник КНУКіМ. 2023. Т. 6, № 1. С. 20–28. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-2674.6.1.2023.279229>
57. Москаленко А. З. Теорія журналістики : підручник. Київ : Експрес-об'ява, 1998. 334 с.
58. Німець Н. Українська військова преса: теоретичні та історичні аспекти. Магістерський науковий вісник. 2019. Вип. 33. С. 199–202.
59. Панкратова Л., Крат В. Журналістська діяльність в умовах конфлікту : практичний посібник. Київ : Партнери цифрового правозахисту, 2017. 68 с. URL: <https://irrp.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/ZHurnalistska-diyalnist-v-umovah-konfliktu.pdf> (дата звернення: 22.12.2025).
60. Список журналістів, які загинули від початку повномасштабної російської агресії. URL: <https://nsju.org/novini/arman-soldin-stav-14-ym-mediapraczivnykom-shho-zagynuv-pry-vykonanni-profesijnyh-obovyazkiv/> (дата звернення: 15.12.2025).
61. Суспільне Мовлення. Редакційні стандарти висвітлення війни. URL: <https://corp.suspilne.media> (дата звернення: 15.12.2025).
62. Улибін В. Етичні аспекти роботи журналіста в умовах воєнного стану. Integrated Communications. 2025. Т. 1, № 15. С. 95–103. DOI: 10.28925/2524-2644.2023.15.
63. Як за допомогою відкритих даних журналісти ведуть розслідування: список OSINT-інструментів. Київ : Академія викладачів журналістики, 2023. URL: <https://www.jta.com.ua/knowledge-base/yak-za-dopomohoiu-vidkrytykh-danykh-zhurnalisty-vedut-rozsliduvannia-spysok-osint-instrumentiv/> (дата звернення: 22.12.2025).

64. Ярошенко О. Академічні та медійні наративи про війну Росії проти України. Наукові записки Інституту журналістики. 2025. № 86(1). С. 132–145.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ МАТЕРІАЛІВ

Матеріали опубліковані на платформі Truthful Reporting та Трибун

1. На передовій правди: як працюють українські воєнні журналісти. *TruthfulReporting.org*. URL: <https://truthfulreporting.org/news/na-peredovij-pravdy-yak-praczuuyut-ukrayinski-voyenni-zhurnalisty/> (дата звернення: 24.11.2025).
2. Медіа на лінії фронту: професійні стандарти у воєнний час. *TruthfulReporting.org*. URL: <https://truthfulreporting.org/news/media-na-liniyi-frontu-profesijni-standarty-u-voyennyj-chas/> (дата звернення: 24.11.2025).
3. Психологічна «броня» журналіста: як зберегти себе під час війни. *TruthfulReporting.org*. URL: <https://truthfulreporting.org/news/psychologichna-bronya-zhurnalista-yak-zberegty-sebe-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 25.11.2025).
4. Цензура чи відповідальність: межа між свободою слова і військовою таємницею. *TruthfulReporting.org*. URL: <https://truthfulreporting.org/news/cenzura-chy-vidpovidalnist-mezha-mizh-svobodoyu-slova-j-vijskovoyu-tayemnyczeyu/> (дата звернення: 25.11.2025).
5. Етика зображення війни: що можна показувати глядачу. *TruthfulReporting.org*. URL: <https://truthfulreporting.org/news/etyka-zobrazhennya-vijny-shho-mozhna-pokazuvaty-glyadachu/> (дата звернення: 26.11.2025).
6. Інформаційна війна: боротьба. *TruthfulReporting.org*. URL: <https://truthfulreporting.org/news/informaczijna-vijna-borotba/> (дата звернення: 26.11.2025).
7. Нові формати війни: Telegram, YouTube і громадянська журналістика. *TruthfulReporting.org*. URL: <https://truthfulreporting.org/news/novi-formaty-vijny-telegram-youtube-i-gromadyanska-zhurnalistyka/> (дата звернення: 27.11.2025).

8. Жінки у війсьній журналістиці: погляд через об'єктив. *TruthfulReporting.org*. URL: <https://truthfulreporting.org/news/zhinky-u-voynnij-zhurnalistychny-poglyad-cherez-obyektyv/> (дата звернення: 27.11.2025).

9. Після перемоги: як зміниться українська журналістика. *TruthfulReporting.org*. URL: <https://truthfulreporting.org/news/pislya-peremogy-yak-zminytsya-ukrayinska-zhurnalistyka/> (дата звернення: 28.11.2025).

10. Ціна кадру: фоторепортаж як зброя правди. *TRIBUN.com.ua*. URL: <https://tribun.com.ua/uk/123818-tsina-kadru-fotoreportazh-jak-zbroja-pravdi> (дата звернення: 08.11.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

**Опублікований матеріал «На передовій правди:
як працюють українські воєнні журналісти»**

<https://truthfulreporting.org/news/na-peredovij-pravdy-yak-praczyuyut-ukrayinski-voyenni-zhurnalisty/>

На передовій правди: як працюють українські воєнні журналісти

Вони стоять там, де мовчить світ. Коли більшість людей ховається в укриття, вони виходять назустріч звуку сирен. Українські воєнні журналісти сьогодні – це не просто фахівці слова. Це люди, які щодня ризикують життям, щоб зафіксувати правду про війну. Їхні історії – це документальні свідчення мужності, розпачу й сили, які тримають країну.

Дмитро Комаров: правда без гриму

Одним із найяскравіших прикладів воєнної журналістики нового типу став Дмитро Комаров.

Його проєкт «Світ навиворіт. Україна 2025» – це вже не просто телевізійне шоу, а глибокий документальний щоденник війни.

**Опублікований матеріал «Медіа на лінії фронту:
професійні стандарти у воєнний час»**

<https://truthfulreporting.org/news/media-na-liniyi-frontu-profesijni-standarty-u-voyennyj-chas/>

Медіа на лінії фронту: професійні стандарти у воєнний час

Коли в країні лунають сирени, а міста стирають із мапи, журналістика перестає бути просто професією. Вона стає формою спротиву, способом показати світу, що Україна живе й бореться. Після 24 лютого 2022 року українські журналісти опинилися буквально на лінії фронту – з мікрофоном, камерою чи блокнотом замість зброї. І разом із тим постало питання: як залишатися чесним, не втрачаючи людяності?

Війна не дає права на помилку. Те, що раніше називали «інформаційним полем», перетворилося на справжній бій – не за кліки, а за правду. У перші тижні вторгнення журналісти працювали з підвалів, куди спускалися під час обстрілів. У Харкові кореспонденти Суспільного виходили в ефір з метро. У Миколаєві оператори 24 каналу знімали новини просто з руїн будинків, а в Чернігові журналісти Укрінформу писали тексти при світлі свічок. Вони продовжували працювати, навіть коли новинна студія перетворювалася на сховище.

Відомий репортер Андрій Цаплієнко став символом журналістики під обстрілами. У березні 2022 року він отримав поранення під Ірпенем, але вже за кілька тижнів повернувся до роботи. «Об'єктивність – не означає байдужість, – сказав він пізніше. – Ми не можемо мовчати, коли бачимо злочини. Але маємо бути точними в кожному слові».

Цю думку поділяє й воєнна кореспондентка Наталія Нагорна, яка працює для ТСН. Вона знімала в Авдіївці, Бахмуті, на Херсонщині. Її сюжети завжди тримають рівновагу між емоцією та фактами. «Ми живемо поруч із цими людьми, і часто плачемо разом із ними. Але журналістика – це не про сльози, а про відповідальність», – каже Наталія.

Опублікований матеріал «Психологічна броня журналіста: як зберегти себе під час війни»

<https://truthfulreporting.org/news/psychologichna-bronya-zhurnalista-yak-zberegty-sebe-pid-chas-vijny/>

Психологічна броня журналіста: як зберегти себе під час війни

Найгірше під час війни не вибухи. Найгірше, коли тиша. Вона лягає на груди важче за бронезилет. Ти знаєш, що після тиші завжди щось буде, і це «щось» рідко хороше. Ми, журналісти, не герої. Ми просто ті, хто не може відійти вбік. Бо якщо не знімеш, ніби й не було. І від цього страшно: реальність може зникнути, якщо її не покажеш.

Коли страх стає буденністю

Перший обстріл пам'ятаєш до секунди: звук, дим, як падаєш на землю і як потім руки тремтять, коли тримаєш камеру.

А далі – звикаєш. Уже не пригинаєшся під час кожного «виходу». Просто робиш свою роботу. Вмикаєш мікрофон, знаходиш світло, шукаєш слова.

А потім, коли повертаєшся в тил, не можеш заснути, бо тиша звучить гучніше за вибухи.

Люди, які залишаються

У кожному репортажі – чужий біль. Старенька, що втратила дім і не плаче, бо «сльози не гріють». Хлопець, який тримає kota замість брата. Солдат, що каже: «Не знімай моє обличчя, мама ще не знає».

І ти стоїш перед ними, стискаєш диктофон і думаєш, як не зламатися, коли не ламаються вони.

**Опублікований матеріал «Цензура чи відповідальність? Межа між
свободою слова й військовою таємницею»**

<https://truthfulreporting.org/news/cenzura-chy-vidpovidalnist-mezha-mizh-svobodoyu-slova-j-vijskovoyu-tayemnyczyu/>

Цензура чи відповідальність? Межа між свободою слова й військовою таємницею

Під час війни навіть слово може стати мішенню. Те, що ще вчора здавалося звичайним журналістським матеріалом, сьогодні може коштувати комусь життя. Українські журналісти вперше за довгі роки зіткнулися з тим, що свобода слова має не лише межі, а й ціну. І часто ця ціна не репутаційна, а цілком реальна, вимірювана людськими життями.

До повномасштабного вторгнення журналістика в Україні будувалася на ідеї максимальної відкритості. Репортери змагалися за першість, намагалися бути тими, хто «покаже правду першим». Але після 24 лютого цей принцип перестав працювати. Змагання за швидкість поступилося місцем змаганням за точність і відповідальність. Тепер бути першим не завжди означає бути правим.

Перші дні великої війни це показали найяскравіше. У соціальних мережах і навіть у деяких новинах масово з'являлися відео з місць прильотів, знімки військової техніки, репортажі «з місця події» без жодного узгодження з військовими. Люди хотіли донести правду, показати, що відбувається. Але ворог дивився ті ж кадри. І за кілька годин після опублікованих відео – туди летіли нові ракети.

Саме тоді держава почала запроваджувати обмеження: заборону знімати позиції, зруйновані об'єкти, роботу ППО. Для багатьох журналістів це мало вигляд повернення до цензури. Але насправді – це був урок: навіть чесне слово може стати зброєю в чужих руках.

Опублікований матеріал «Етика зображення війни: що можна показувати глядачу»

<https://truthfulreporting.org/news/etyka-zobrazhennya-vijny-shho-mozhna-pokazuvaty-glyadachu/>

Етика зображення війни: що можна показувати глядачу

Війна змінює не лише міста й людські долі – вона змінює саме поняття правди. Те, що журналіст раніше показував без вагань, тепер змушує його зупинитися й подумати: «Чи не стане цей кадр останнім для когось іншого?» Під час війни слова й фотографії отримують іншу вагу. Вони можуть викривати злочини, підтримувати мораль, рятувати пам'ять – або завдати болю, який не має виправдання.

Ще на початку повномасштабного вторгнення журналісти опинилися у вирі етичних суперечностей. Коли світ уперше побачив кадри зі зруйнованого Ірпеня, Бучі, Маріуполя, багатьом глядачам здавалося, що вони дивляться не реальність, а фільм. Але це був не фільм, це була документальна реальність. Люди в кадрі були справжніми, і біль на їхніх обличчях теж.

Питання не в тому, чи показувати, а в тому як.

Редакції мусили визначити межу між свідченням і вторгненням у людську гідність.

В одному з сюжетів іноземна знімальна група оприлюднила відео загиблих на вулиці Бучі без жодних попереджень. Кадри справді вразили світ, але викликали й хвилю критики: багато українців казали, що це порушення спокою мертвих, що таких речей не можна показувати без контексту й поваги.

Опублікований матеріал «Інформаційна війна: боротьба»

<https://truthfulreporting.org/news/informacyjna-vijna-borotba/>

Інформаційна війна: боротьба

Інформаційна війна не має фронту, але має лінію, яку кожен з нас відчуває всередині. Вона проходить не через міста чи карти, а через довіру. Через те, у що ми віримо й кого слухаємо. Ця війна не пахне димом, не лишає уламків на землі, але залишає їх у голові. Ти відкриваєш телефон, гортаєш стрічку, бачиш десятки повідомлень – і вже не розумієш, де правда, а де лише тінь, створена кимось, хто хоче, щоб ти сумнівався.

Брехня стала майже мистецтвом. Вона не приходить прямолінійно, не кричить. Вона шепоче. Вона ховається у фразах «кажуть, що...», «є інформація, ніби...», «люди пишуть...». Вона грає на емоціях, на страху, на втомі. Одного дня ти читаєш, що місто під обстрілами, іншого, що влада втекла, що ніхто нікого не захищає, що все даремно. І якщо хоч на мить дозволиш цим словам осісти, вони пустять коріння. Вони живуть на сумнівах.

Інформаційна війна не потребує гармат, бо її снаряди – фейки. Один вигаданий пост у Telegram, одна підроблена фотографія чи вирваний з контексту заголовок можуть зруйнувати більше, ніж артилерія. І ворог це знає. Тому він працює тонко, наче шахіст. Один хибний крок і віра людей у правду похитнеться. А без віри навіть правда здається брехнею.

Я зрозумів це в перші дні вторгнення, коли на телефони сипалися повідомлення: «Київ оточений», «президент утік», «армія здалася». Люди панікували, телефонували рідним, пакували речі. А через кілька годин ставало ясно – усе це вигадки. Але слід залишався. Недовіра. Вона осідала в серці, мов пил після вибуху. І відтоді я почав дивитися на інформацію, як на зброю.

Опублікований матеріал «Нові формати війни: Telegram, YouTube і громадянська журналістика»

<https://truthfulreporting.org/news/novi-formaty-vijny-telegram-youtube-i-gromadyanska-zhurnalistyka/>

Нові формати війни: Telegram, YouTube і громадянська журналістика

Коли почалася повномасштабна війна, я вперше відчув, що інформація може бути швидшою за вибух. Telegram розривався від сповіщень, YouTube – від емоцій, а стрічка новин нагадувала фронт, де щосекунди народжується правда й брехня. Ти відкриваєш телефон, а там ще одна «ексклюзивна» історія, ще одне «очевидне відео». Іноді здається, що війна тепер відбувається не лише на землі, а й у руках тих, хто тримає смартфон.

Телебачення відставало, газети мовчали, а Telegram уже створював нову реальність. Звичайні люди стали першими хронікерами війни. Вони знімали ракети в небі, показували руїни своїх міст, писали короткі повідомлення: «Ми живі». Кожне з них було цінніше за офіційну заяву. І це змінило все – структуру довіри, роль журналістики, навіть саме поняття правди.

Війна показала, що журналістика більше не належить журналістам. Вона належить тим, хто має телефон і доступ до інтернету. Коли ти стоїш у черзі по воду й бачиш, як хтось знімає обстріл, ти розумієш: ось новий формат новин – короткий, сирий, без коментарів. У ньому більше життя, ніж у будь-якому сюжеті. І водночас більше ризику. Бо правда без перевірки перетворюється на хаос.

Telegram став схожим на стихію. Там є все: справжні фото, фейки, аналітика, паніка, жарти, біль. Кожен канал – окремий фронт. Одні говорять голосом волонтерів, інші поширюють ворожі вкиди. Межа між ними настільки тонка, що іноді навіть ті, хто шукає правду, мимоволі передають брехню далі. А потім вона повертається, як уламок, уже в новому заголовку, у новій подачі, з новим змістом.

Опублікований матеріал «Жінки у воєнній журналістиці: погляд через об'єктив»

<https://truthfulreporting.org/news/zhinky-u-voyennij-zhurnalistyczi-poglyad-cherez-obyektyv/>

Жінки у воєнній журналістиці: погляд через об'єктив

Війна змінила не лише політичні карти, а й саму сутність журналістики. Там, де раніше звучали студійні ефіри, сьогодні гудуть сирени. І серед тих, хто показує світові цю війну, дедалі більше жінок. Вони працюють поруч із військовими, ризикуючи життям, щоб зберегти пам'ять, правду й людяність.

Фото з Інстаграму [@seameer](#)

Українська журналістка Наталія Нагорна — одна з найвідоміших воєнних репортерок. З перших днів вторгнення вона працює в прифронтових регіонах, виходячи в прямі ефіри просто під обстрілами. В одному з них, у Харкові, під час включення почали лунати вибухи – але Наталія не перервала репортаж. Вона продовжила говорити, стишуючи голос, аби не чути паніки. Пізніше вона зізналася: «Я не можу дозволити собі злякатися, коли дивляться мільйони. Моє завдання – тримати людей у правді, навіть якщо довкола – війна».

Інша журналістка – Олена Грачова, працювала в Маріуполі, коли місто вже було оточене. Вона передавала сюжети через супутниковий зв'язок, ночувала в підвалах, а іноді знімала без світла й звуку. Коли одного разу її команда потрапила під мінометний обстріл, вона не випустила камеру з рук. «У мене не було вибору. Якщо ми не знімемо – історія зникне», – сказала вона згодом.

Фотографія Юлія Кочетова показує війну зсередини. Її серія [War Is Personal](#) стала візуальним щоденником України. У її роботах немає пафосу, лише люди: виснажені, справжні, втомлені від тривоги. Вона каже: «Мені важливо, щоб глядач не просто бачив війну, а відчував її. Коли болить – значить, ти ще живий».

Опублікований матеріал «Після перемоги: як зміниться українська журналістика»

<https://truthfulreporting.org/news/pislya-peremogy-yak-zminytsya-ukrayinska-zhurnalistyka/>

Після перемоги: як зміниться українська журналістика

Після перемоги не буде салютів, які заглушать тишу. Ми просто одного дня прокинемось і вперше за довгий час почуємо не вибух, а пташку за вікном. І тоді настане момент, коли доведеться знову вчитись говорити, слухати, писати. Але вже інакше.

Ця війна переплавила журналістику. Вона зробила нас дорослими. Ми бачили смерть ближче, ніж будь-коли, і зрозуміли, що слово може бути важчим за кулю. Ми вчилися мовчати там, де раніше змагались за сенсацію. Ми вчилися берегти кадр, людину, її біль. Бо в цій війні журналіст став не просто спостерігачем, а частиною події – поруч із солдатом, лікарем, волонтером.

Після війни журналістика вже не зможе бути безпристрасною. Ми втратили нейтральність назавжди – і це не слабкість, а чесність. Бо хто бачив Ірпінь чи Бучу, хто тримав у руках фото з Маріуполя, більше не може стояти осторонь.

Опублікований матеріал «Ціна кадру: фоторепортаж як зброя правди»

<https://tribun.com.ua/uk/123818-tsina-kadru-fotoreportazh-jak-zbroja-pravdi>

Ціна кадру: фоторепортаж як зброя правди

3 листопада 2025 в 17:44

Джерело фото: 24 ОМБ ім. короля Данила

Коли фото говорить замість слів

Війна в Україні зробила фотографію одним із найважливіших свідків подій. Коли слова стають безсилими, фото фіксує те, що не можна забути. Кожен кадр, зроблений під обстрілами, — це не просто документ, а шматок правди, який виривають із темряви.

ТРИБУН розповість про фоторепортаж, який під час війни змінив свою мистецьку функцію. Через зображення світ бачить те, що українці переживають щодня. Іноді один кадр може змінити сприйняття цілого світу.

Маріуполь. Фото, що зупинило час

У березні 2022 року Маріуполь опинився в облозі. Під постійними обстрілами, без води та світла, двоє українських фотографів — Мстислав Чернов і Євген Малолетка — залишилися в місті. Вони ночували у підвалах лікарень, заряджали камери від генератора, передавали фото через супутниковий зв'язок.

Саме тоді з'явився кадр, який облетів увесь світ: вагітну жінку, поранену під час бомбардування пологового будинку, виносять на ношах. Обличчя закриті, очі напівзаплющені, довкола руїни, уламки, зруйновані дитячі ліжечка.

Ця жінка — Ірина Калініна. Вона померла разом із дитиною. Її фото стало символом трагедії Маріуполя. Воно розійшлося тисячами газет і сайтів, потрапило на шпальти *The New York Times*, *BBC*, *Le Monde*. Пропагандисти Кремля називають його постановкою, але саме цей знімок став доказом російського воєнного злочину.

♥ Підтримати нас